

Volný čas dětí na 1. stupni ZŠ (srovnávací studie dvou generací)

Aneta Greplová

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta GREPLOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Volný čas dětí na 1. stupni ZŠ (srovnávací studie u dvou generací)**

Zásady pro vypracování:

Shromáždění informací k tématu, vymezení hlavních pojmů.

Zpracování teoretické části.

Vytvoření dotazníku.

Provedení kvantitativního výzkumu pomocí dotazníku zaměřeného na dvě generace respondentů.

Zpracování a vyhodnocení výzkumu.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SPOUSTA, V. et al. Teoretické základy výchovy ve volném čase : úvod do studia pedagogiky volného času. Brno : MU, 1997. ISBN 80-210-1007-X

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk -- prostředí -- výchova : k otázkám sociální pedagogiky. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

HOFBAUER, B. Teoretické základy výchovy ve volném čase. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-927-5

SAK, P. Proměny české mládeže v pohledu sociologických výzkumů. Praha : Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

7. ledna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. května 2008

Ve Zlíně dne 7. ledna 2008

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Jarmila Celá
ředitel ústavu

ABSTRAKT

V této práci se zabývám trávením volného času dětí. Teoretická část obsahuje poznatky a informace z literatury. První kapitola popisuje volný čas obecně, názory pedagogů. Druhá kapitola zahrnuje volný čas v rodině. Třetí kapitola se věnuje hrám a hračkám. Další kapitola je o pedagogovi volného času. A poslední kapitola popisuje možnosti trávení volného času v Prostějově.

Na teoretickou část navazuje část praktická, kterou tvoří výzkum. Hlavním cílem výzkumu je srovnání volného času dvou generací.

Klíčová slova: volný čas, výchova, rodina, pedagog volného času, hra.

ABSTRACT

This thesis is focused on the children's free time. The theoretical part contains some literature knowledge and information. The first chapter describes free time, teacher's opinions. The second chapter covers free time in families. The third chapter is concerned about games and toys. The next chapter is about the teacher of free time. And the last chapter describes the possibilities of spending free time in Prostějov.

The theoretical part of the thesis is followed by the research work. The main point of the research is to compare free time of two generations.

Keywords: free time, upbringing, family, teacher of free time, game.

PODĚKOVÁNÍ:

V těchto náročných dnech mě obklopovalo a velmi pomáhalo několik lidí. Především touto cestou děkuji vedoucí práce Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové Ph.D. Při našich setkáních mě povzbuzovala, motivovala, byla přímá a velmi ochotná pomoci.

V neposlední řadě patří mé „díky“ rodičům za nekonečnou trpělivost, spolužačkám za milou spolupráci a svému příteli za podporu a pomoc ve věcech technických. Také děkuji všem, kteří se podíleli na mém výzkumu. Především díky těmto osobám dostala má bakalářská práce tuto konečnou podobu. Velmi si veškeré pomoci vážím. Děkuji.

Motto:

„Hledejte potěšení v dětech, dopřejte dětem, aby se mohly potěšit s vámi, a bez odkladů užívejte každou radost.“

Seneca

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 CO JE TO VOLNÝ ČAS?	11
1.1 HISTORIE, VÝVOJ VOLNÉHO ČASU.....	11
1.2 DEFINICE VOLNÉHO ČASU	12
1.3 VOLNÝ ČAS JAKO HODNOTA	14
1.4 JAK SPRÁVNĚ TRÁVIT VOLNÝ ČAS.....	14
1.5 TVOŘIVOST VE VOLNÉM ČASE	16
1.6 ŠKODLIVÝ VOLNÝ ČAS.....	17
2 RODINA A VOLNÝ ČAS	20
2.1 CO VŠECHNO ZNAMENÁ RODINA.....	20
2.2 VÝZNAM RODINY PŘI VÝCHOVĚ VE VOLNÉM ČASE DÍTĚTE.....	21
2.3 JAKÁ MÁ BÝT RODINNÁ VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE?.....	22
2.4 CHYBY RODIČŮ PŘI VÝCHOVĚ VE VOLNÉM ČASE	24
2.5 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK A ÚLOHA RODINY V TOMTO VĚKU	24
2.6 KAMARÁDI, PŘÁTELE	25
2.6.1 Rodič kamarád.....	26
3 HRA A HRAČKA	27
3.1 VHODNÁ HRAČKA	27
3.2 HRA A JEJÍ VÝZNAM.....	27
3.3 DĚTSKÁ HRA	30
3.3.1 Vývoj hry vzhledem k věku dítěte.....	30
3.3.2 Hry mladšího školního věku	32
3.4 TRÍDĚNÍ HER.....	32
3.4.1 Typy her.....	32
3.4.2 Příprava a organizace hry	33
4 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU	35
4.1 MIMOŠKOLNÍ VÝCHOVA	35
4.1.1 Pojem mimoškolní výchovy podle Přadky.....	35
4.1.2 Pohled na mimoškolní výchovu podle Poláčkové.....	35
4.1.3 Volnočasové projekty.....	36
4.2 OSOBNOST PEDAGOGA VOLNÉHO ČASU	36
4.2.1 Autorita pedagoga volného času	37
4.2.2 Socioprofesionální uplatnění pedagoga volného času podle Opaschowského (In Spousta, 1996)	38
4.2.3 Socioprofesionální role pedagoga volného času podle Spousty (1996).....	38
4.2.4 Pedagog volného času se skupinou vrstevníků	39

5	PŘÍLEŽITOSTI TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V PROSTĚJOVĚ	41
5.1	SPORTCENTRUM DDM	41
5.2	KLUB OÁZA.....	42
5.3	DALŠÍ PŘÍLEŽITOSTI.....	43
II	PRAKTICKÁ ČÁST	44
6	PŘÍPRAVA VÝZKUMU	45
6.1	CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM	45
6.2	DRUH VÝZKUMU	46
6.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	46
6.4	METODY VÝZKUMU	46
6.5	ORGANIZACE VÝZKUMU	46
6.6	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	47
7	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	48
7.1	OBECNÉ INFORMACE	48
7.1.1	Otázka č. 1: Pohlaví respondentů.....	48
7.1.2	Otázka č. 2: Místo bydliště.....	49
7.1.3	Otázka č. 3: Bydliště	50
7.2	VOLNÝ ČAS – S KÝM, KDE A CO... ..	51
7.2.1	Otázka č. 4: S kým trávím volný čas?.....	51
7.2.2	Otázka č. 5: Kde trávím volný čas?.....	52
7.2.3	Otázka č. 6: Co dělám ve volném čase?.....	53
7.3	NUDA VE VOLNÉM ČASE	54
7.3.1	Otázka č. 7: Nuda ve volném čase	54
7.4	VOLNÝ ČAS – VÝZNAM, POTŘEBY.....	55
7.4.1	Otázka č. 8: Význam volného času	55
7.4.2	Otázka č. 9: Potřeby ve volném čase.....	56
7.5	VOLNÝ ČAS – OSTATNÍ OTÁZKY.....	57
7.5.1	Otázka č. 10: S kým trávím víkendy?	57
7.5.2	Otázka č. 11: Aktivity po škole	58
7.5.3	Otázka č. 12: Záliby	60
7.6	VOLNÝ ČAS – KROUŽKY	62
7.6.1	Otázka č. 13: Kroužky.....	62
7.6.2	Otázka č. 14: Zaměření kroužků	63
7.6.3	Otázka č. 15: Výběr kroužku.....	64
7.7	VOLNÝ ČAS – DALŠÍ OTÁZKY.....	65
7.7.1	Otázka č. 16: Co chci dělat ve volném čase?	65
7.7.2	Otázka č. 17: Co mi brání v zálibách?	66
7.7.3	Otázka č. 18: Činnosti ve volném čase	67
7.7.4	Otázka č. 19: Co mám nejraději?	68

7.8 ZÁVĚR VÝZKUMU	69
ZÁVĚR	71
SEZNAM TABULEK.....	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	75

ÚVOD

Volný čas je pro mnohé úplnou samozřejmostí a nedílnou součástí života. Není však zcela samozřejmé využívat tento čas efektivně, což je škoda. Volný čas by měl být pro každého z nás důležitou hodnotou a jako s hodnotou s ním máme nakládat. Děti o svém volném čase nemohou rozhodovat zcela samy, odpovědnost je tedy na nás – dospělých. A měli bychom se rozhodně zajímat, zejména rodiče a vychovatelé, o to, co děti ve volném čase dělají, s kým se stýkají, co je baví, na co mají talent. Není na místě brát volný čas dětí na lehkou váhu. I trávení volného času má velký význam na jejich vývoj, jejich psychiku.

Hodně se pohybuji mezi malými dětmi, také v rodině máme děti. Trávení jejich volného času mě zaujalo již dříve. Také jsem se mnohokrát zamýšlela, zda můj volný čas v dětství byl podobný. Domnívám se, že nebyl. A zde také vznikla myšlenka mé bakalářské práce. Budu zkoumat trávení volného času dětí na prvním stupni základních škol v Prostějově a okolí.

Cílem teoretické části mé práce je předložit čtenářům zajímavý souhrn informací z odborné literatury o problematice volného času. Hlavním cílem praktické části je provést srovnání mé generace, tedy lidí ve věku 20 až 25 let, a generace dětí na prvním stupni základní školy. Dále bych chtěla ověřit, jak tedy děti dnes tráví volný čas, s kým a kdo je vede k činnostem ve volném čase, tedy kdo na ně má největší vliv. Dále mě zajímá, co volný čas pro děti znamená, jak jsou se svým volným časem spokojeni a zda jim něco brání v tom, co chtějí dělat.

Domnívám se, že rozdíly mezi generacemi z výzkumu jistě vyplynou, zajímá mě však jak významné budou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CO JE TO VOLNÝ ČAS?

1.1 Historie, vývoj volného času

Troufám si říci, že volný čas existoval vždy, a také doufám, že existovat vždy bude.

Kučerová (1994) velmi stručně shrnuje vývoj volného času a pohled na něj v průběhu historie. V předindustriální společnosti byl volný čas především pro vyšší vrstvy, které se věnovaly kultuře a vzdělávání. Nižší vrstvy, tedy pracující, měly málo volného času. Trávení jejich volného času bylo řízeno tradicemi a normami. V křesťanských zemích byl volný čas lidí ovlivněn třetím přikázáním z Desatera : *„Pomni na den sobotní, abys jej světil. Šest dní pracovati budeš a dělati dílo své, ale dne sedmého odpočinutí jest Hospodina Boha tvého. Nebudeš dělati žádného díla, ty i syn tvůj i dcera tvá, služebník tvůj i děvečka tvá, hovado tvé i přichoží, kterýž jest v branách tvých. Nebo v šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, což v nich jest a odpočinul dne sedmého. Protože požehnal Hospodin dne sobotního a posvětil ho.“* (Kučerová In Spousta, 1994, s. 20)

V dobách, kdy se konstitovala dělba práce, málo lidí se věnovalo intelektuální činnosti, mnoho lidí pracovalo. Teoretická činnost a vzdělávání ducha bylo oceňováno. Od té doby je tedy volný čas chápán jako hodnota, která umožňuje rozvoj a vzdělání člověka.

Scholazein je původně starořecké slovo, které znamenalo volná chvíle, prázdno, zahálet. Již staří Řekové však odmítli volný čas trávit nicneděláním. Kladem byl tedy důraz na činnost, kterou je volný čas naplněn. Scholazein znamená něco dělat, něčemu se věnovat. V dnešní době je konečný význam tohoto slova poučovat, přednášet.

Scholé znamená původně odpočinek, oddech, volná chvíle, později přednáška, rozhovor. Dnešní význam je škola. Školáci v této době studium jistě nenazývají volným časem. Dříve se ale právě volný čas využíval k rozvoji a studiu. Již Aristoteles viděl náplň volna právě ve vzdělávání se a navštěvování školy. Významně se k volnému času vyjadřoval i J. A. Komenský. Rozdělil dvacetičtyřhodinový den na tři části po osmi hodinách – práce, aktivní odpočinek (vzdělávání), spánek.

Volný čas jako pojem vznikl podle jednoho z hesel Velké francouzské revoluce „volný“.

1.2 Definice volného času

V literatuře najdeme mnoho definic a názorů na volný čas pro příklad uvádím některé z nich:

„Z pedagogických důvodů bychom si přáli, aby se člověk ve volném čase rekreoval, aby regeneroval své síly a kompenzoval jednostrannosti občanského zaměstnání. Intelektuál by se měl po práci věnovat manuální činnosti, sedavé zaměstnání by mělo být vystřídáno pohybem a svalovou námahou, mechanická práce u stroje a fyzická dřina nápravným tělocvičím a intelektuální činností, specialisté by měli zvyšovat všeobecné vzdělání, kulturnost a informovanost. Zkušenost však ukazuje, že lidé místo aby ve volném čase doplňovali a doháněli to, o co je dělba práce připravuje, pokračují často i po návratu domů v činnostech, na které jsou zvyklí, které jsou jim blízké a vlastní, protože se podobají jejich práci. Úzká specializace v práci často brání člověku v bohatším rozvoji i ve volném čase.“ (Spousta, 1994, s. 16.)

Blížkovský (1994) uvádí, že volný čas je doba, která nám zbývá po splnění všech pracovních či školních povinností. Nezapočítává se do něj ani příprava na tyto povinnosti. Prostor volného času se otevírá za hranicemi nutnosti společenského i biologického života. Volný čas má člověk sám pro sebe, může s ním sám nakládat. Volný čas zahrnuje čas a zábavu, není to však jen zahálka. Může být příležitostí ke svobodné volbě, kutění, vzdělávání, sportu atd. Výchova ve volném čase se uplatňuje jako výchova rodinná, veřejná i sebevýchova. Výchova ve volném čase je nepostradatelnou složkou soudobé výchovy. Je prevencí proti nudě, odchýlkám, destrukcím. Vyžaduje týmovou kooperaci dobrovolnických i smluvních profesionálů i amatérů. V dnešní době dělíme život na práci a volný čas.

„Rozhodující rozdíl aktivit pracovních a zájmových netkví v prováděných činnostech, ani v míře námahy, ale v jejich motivaci, prožitcích a celkovém smyslu. Jde o rozdíl mezi tím, co musíme a co chceme i můžeme, mezi nutností a svobodou. Určitý vztah svobody a nutnosti doprovází však každou lidskou činnost.“ (Blížkovský in Spousta, 1994, s. 117.)

„Úzce pochopeno je to čas, v němž člověk svobodně volí a koná takové činnosti, které mu přinášejí potěšení, zábavu, odpočinek, které více či méně rozvíjejí a obnovují jeho tělesné a duševní schopnosti, popřípadě tvůrčí síly. Odpolední uvolnění (relaxace) či spánek po práci, ranní tělocvik, plavání, četba, poslech televize, procházky, výlety, diskuse s přáteli, v rodinném kruhu či s dětmi, posezení na návštěvě či v restauraci, práce na zahrádce, roz-

manité kutění, sportování, návštěva divadla, kina, výstavy nebo koncertu, ale také studium, práce pro obec, v zájmové či politické organizaci, a rovněž chataření, rybaření, víkendové nebo prázdninové cestování, pobyty v lázních, zotavovnách, v přírodě... to vše je volný čas.“ (Bakalář, 1978, s. 65.)

Šmahel (In Spousta, 1994) se domnívá, že pochopení volného času by někdy mohlo být špatné, jako „nicnedělání“, „podřimování“. Činnost ve volném čase by měla kontrastovat s pracovní činností. Je to druhá seberealizační oblast. Jmenuje limitující faktory osobnosti vzhledem k volnému času:

1. Věk – předškolní dítě nerozlišuje mezi hrou a prací, ve školním věku se stává, že učení splývá s prací.
2. Pohlaví.
3. Fyzická kondice a zdravotní stav.
4. Psychická kondice.
5. Příslušnost ke společenské vrstvě.

Řehulka (In Spousta, 1996) se vyjadřuje k možným patologiím ve volném čase. Jmenuje dva základní problémy, které se mohou vyskytnout:

- Neexistence volného času – špatná organizace volného času, životního režimu, jedinec je neschopen odpočívat, nedostatečná znalost pravidel psychohygieny (volný čas neplní úkoly, které se od něj očekávají), aktivity jsou roztříštěné a impulzivní – překotné, neklidné, nesystematické.
- Nuda = nepříjemný stav spojený s pocity napětí, se zkresleným prožíváním času a s pocity prázdna, blízko tomu je existenciální frustrace, ta vzniká, když člověk pochybuje o smyslu života (pojem od Frankla). Mohou vznikat depresivní neurózy, to se projeví i ve volném čase.

1.3 Volný čas jako hodnota

Každý člověk ve svém životě má několik prioritních hodnot, které se většinou v průběhu života a vývoje mění. Jiných věcí a hodnot si vážíme v dětství, pubertě, dospělosti a stáří. Existují však i hodnoty, které se nemění. Patří k nim láska, zdraví, štěstí, svoboda apod. Tyto hodnoty má většinou každý člověk ve svém žebříčku. Myslím se ale, že kdybychom nechali lidi sepsat tyto žebříčky, už ne každý by v nich uvedl právě volný čas, přestože je pro nás tak důležitý. Kučerová (In Spousta, 1994) uvádí, že hodnota odpovídá našim potřebám, zájmům a zálibám. Je to to, po čem toužím, přeji si a usiluji. Pravá hodnota by měla být chtěná a žádoucí. Hodnotu poznáme rozumem, jsme k ní vázáni. Čím více se pro hodnotu obětujeme, tím je pro nás cennější. Některých hodnot si nevážíme, neuvědomujeme si je.

Je důležité si uvědomit, co vše pro nás volný čas znamená a podle toho s ním nakládat, využívat ho opravdu promyšleně a užitečně.

„Naplňování volného času je úzce vázáno na prosazující se hodnotový systém. Hodnotový systém české společnosti stejně tak jako základní trendy ve způsobu trávení volného času nemohou být izolované, ale naopak v určité interakci s pojetím těchto fenoménů v ostatních civilizovaných industriálních společnostech.

V sociálně pedagogickém kontextu lze považovat za významné vytváření podmínek k určitým vhodným aktivitám ve volném čase a směřovat lidi k těmto aktivitám. Naopak utlumování jiných aktivit může snižovat pravděpodobnost deviantního chování, jako je konzumace drog a kriminalita, a to zejména u dětí a mládeže. Jedná se především o rozvoj tvůrčích kulturních a sportovních aktivit přinášejících pozitivní prožitky a tlumení konzumních aktivit.“ (Poláčková; Kraus, 2001, s. 164)

1.4 Jak správně trávit volný čas

Neexistují žádná přesně stanovená pravidla pro trávení volného času. Ani nelze někomu nařídit, jak by jej trávit měl. Každý o svém volném čase rozhoduje sám. Samozřejmě výjimkou jsou většinou děti. Ty bychom měli v jejich volném čase vést. I v případě dětí však myslím je na místě pravidlo: „Nenutit.“

Řehulka (In Spousta, 1996) uvádí, že člověk má mít více zájmů, avšak zase ne tolik, aby se jim nebyl schopen věnovat řádně. Výhodné je, když máme zájmy z různých oborů a oblastí tak, aby se mohly případně kompenzovat. Z psychohygienického hlediska je výborné, když je zaměstnání jedince v souladu s určitou zájmovou orientací osobnosti, současně se ale nedoporučuje, abychom se zasycovali všemi zájmy. Je dobré mít okruh zájmů, který je vzdálen reálnému zaměstnání, pracovnímu zařazení. Zájmy, které vyjadřují velmi silnou subjektivní motivaci označujeme jako záliby.

„Psychohygienická pravidla využívání volného času:

1. *Volný čas není zbytečně stráveným časem.*
2. *Uvědomit si odpovědnost nejen za své pracovní výsledky, ale i za využívání svého volného času.*
3. *Nejvýhodnější je organizovat volný čas individuálně nebo individuálně co nejvíc respektovat.*
4. *Ve volném čase je nutné odstranit každou křečovitost a („bezsmyslné“) úsilí.*
5. *Skromné plány, cíle a hodnoty v čase povinností korigovat rozumem, ve volném čase fantazií.*
6. *Snažit se o široké zájmy a záliby a nevázat jejich realizaci absolutně na zaměstnání.*
7. *Činnosti ve volném čase by měly být doprovázeny pozitivním emočním laděním.*
8. *Ve volném čase se věnovat aktivitám, pro něž lze předpokládat schopnosti.*
9. *Činnosti ve volném čase by měly vést k subjektivnímu prožitku úspěchu.*
10. *Hledat náplň aktivity ve volném čase v imaginaci a ne v racionalitě, aniž by docházelo k odtržení od reality.*
11. *Psychohygienická pravidla pro využívání volného času neplatí jen pro psychiku člověka, ale i pro jeho tělo.*

12. Znat psychohygienická pravidla pro využívání volného času a mít na ně vlastní poučený názor.“ (Spousta, 1996, s. 15)

1.5 Tvořivost ve volném čase

Řezáč (In Spousta, 1994) o volném čase hovoří jako o prostoru pro sebezvoje osobnosti v oblasti kreativity. Na rozdíl od pracovního prostředí, v prostředí výchovy musí být respektována individualita a spontaneita jedince. Tvořivost musí být jak na straně žáka, tak na straně vychovatele.

Nejčastěji bývá citováno pojetí kreativity podle Guilforda. Podle něj se kreativita odvíjí od divergentního myšlení, tzn. „přemýšlení okolo problému“.

- nacházení nových způsobů řešení,
- produkce alternativ,
- jakoby rozbíhavé – od dané situace se tvoří různé varianty řešení, zahrnuje i etická a estetická hlediska, hledá způsoby ověření kvality.

Charakteristika tvořivosti podle Řezáče:

Fáze tvořivého procesu:

- a) přípravná – senzibilita, spontánní flexibilita, originalita
- b) inkubační – lehkost, flexibilita
- c) intuice - senzibilita, fluence (plynulost myšlenek vyprodukovaných na podnět, flexibilita, originalita)
- d) hodnotící – redefinování

Složky kreativity:

1. imaginativní – intuice, fantazie,
2. heuristická – řešení problému, tvůrčí myšlení,

3. schématická – myšlenkové operace, logika.

Tvořivá osobnost:

- potřeba intelektuální aktivity,
- hlad po informacích,
- potřeba osobní svobody a nezávislosti,
- potřeba spontaneity, sebezprojevu, seberealizace,
- zvýšená potřeba jistoty, bezpečí, stability, uznání, respektu,
- osamělost,
- výjimečnost.

Frekventované vlastnosti: smysl pro humor, impulzivnost, vznětlivost, samostatnost, originalita, náročnost, kritičnost, zaujetí.

1.6 Škodlivý volný čas

V poslední době se velmi upozorňuje na to, že děti a mládež svůj volný čas netráví efektivně. Upozorňuje se na pasivitu, jednostranné zaměření zájmů, patologii v trávení volného času.

Já se ve své práci věnuji pouze dětem na prvním stupni základní školy. A řekla bych, že v tomto věku jsou problémem pasivní činnosti, zejména sledování televize, hraní her na počítači. Děti tráví málo času na čerstvém vzduchu. Pískoviště jsou prázdná, holčičky nevozí kočárky s panenkami a kluci nekřičí na fotbalovém hřišti. Toto samozřejmě nelze zcela zobecnit. Záleží podle mě na mnoha faktorech – zejména je to výchova, přístup rodičů, k čemu dítě vedou a zda na trávení volného času svého dítěte dohlíží. Důležité také je, s kým dítě tráví volný čas a kde.

Myslím si, že je dobré, pokud už od útlého věku dítěte sledujeme, co jej baví, pro co má nadání a podporujeme ho v tom, motivujeme. Nikdy bych však nedoporučovala dítě do

nějakých činností nutit, např. ho vodit do kroužků, které se líbí pouze rodičům. Volba činností ve volném čase má být dobrovolná. U malých dětí je však lepší tyto činnosti přiměřeně regulovat a ovlivňovat. Nejlepší je vždy zlatý střed – ani nenutit, ani nenechávat bez povšimnutí.

Göhlert (2001) uvádí, že není nutné dítěti počítač zakázat, avšak regulovat, jak jej využívá. Nikdo nemusí zakazovat sledování televize, avšak nemusí to být právě celý den. I když se zájmy dítěte často mění, neměli bychom ho za to kárat. Koníčky jsou hravou formou práce. Člověk při nich zažívá radost z činnosti, povznesený a blahý pocit a uvolnění.

Fürst se k problematice účinku filmu a televize na dětskou psychiku vyjadřuje v knize Psychologie (1997). Děti nevnímají televizi koncentrovaně. Soustředí se hlavně na zvuky, akce, hlasy (hlavně dětské). Dítě do 11 let nerozlišuje mezi reálným a fiktivním. Dítě ve věku 8 až 11 let usiluje o expresivitu až po konkrétní napodobení filmového dění. Asi od 10 let začíná zájem o film jako takový. Požaduje se akce, napětí, pestrost.

V popředí všech výzkumů jsou negativa televize. Otázkou však je, zda má opravdu tak špatný vliv a zda podporuje agresivitu. Existuje několik teorií o vlivu televize na psychiku:

1. stimulační hypotéza – sledování agresivity stimuluje násilné chování,
2. teorie učení – přebírá se chování modelových osob,
3. teze o katarzi – při sledování zažívané agrese je nezbytné agresivní chování ve skutečnosti,
4. teze habitualizační – časté zobrazování násilí otupuje,
5. teorie neúčinnosti.

Televize může mít špatný vliv, záleží však ještě na spoustě jiných faktorů, jak ji dítě bude vnímat (osobnostní vlastnosti, výchova, pozornost rodičů, prostředí).

Tvořivý styl:

- důraz na cíle
- snaha mít kolem sebe individuality
- hodnocení podle výsledků
- sjednocení cílů řídicího a řazených
- posílení samostatnosti
- žádání kritičnosti
- důvěra k lidem
- neformální interakce
- otevírání možností
- stimulace aktivity
- pozitivní stimuly
- spolupráce
- změna

Netvořivý styl:

- důraz na procesy
- snaha preferovat dobré
- detailní kontrola postupu
- sjednocení technika postupů
- tvorba závislosti
- žádání oddanosti
- nedůvěra
- formalizace vztahů
- uzavírání
- omezení samostatnosti
- negativní
- plnění úkolů
- rutina

2 RODINA A VOLNÝ ČAS

Na výchově se ve volném čase podílejí: škola, rodina, dětské organizace, speciální, státní, soukromé a nadační výchovné instituce, sportovní a zdravotnické organizace, média a další faktory.

Rodina je však místo a lidé, mezi kterými jsme již od narození, proto ji považují za nejdůležitější. V rodině probíhá primární socializace. Dítě se učí chápat i volný čas (kromě dalších spousty jiných věcí a pojmů). Rodiče dítěti vnuknou volný čas jako určitou hodnotu – buď důležitou nebo nedůležitou. Záleží na zvyklostech v rodině. Někteří rodiče považují volný čas za velmi důležitý. Ale jako snad ve všem, i v případě volného času existují dvě extrémní situace:

1. rodiče dítě přetěžují, vnucují mu mnoho zájmů, kroužků a dítě si tak ve svém volném čase nemá možnost odpočinout.
2. rodiče nevěnují volnému času dítěte žádnou pozornost – nezáleží jim ani na tom, že dítě nemá žádné zájmy, ani na tom, že se ve volném čase věnuje zcela nevhodným činnostem.

2.1 Co všechno znamená rodina

„Člověk prý vynalezl rodinu, když zjistil, že nikomu se nedá věřit. Je to už velmi dávno, ale od té doby nikdo nic lepšího nevymyslel – ani postmoderní doba ne. Rodina je ideální krabičkou poslední záchrany, když přijdou těžké časy.“ (Možný, 2002, s. 25)

„Rodina je skupinou lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoliv mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde například o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“ (Sobotková, 2001, s. 22)

Schaefferová (1995) se dívá na rodinu takto: *„Rodina je mobilem v mnoha ohledech – je to umělecké dílo, které se vytváří roky, dokonce po několik generací, které však nikdy není hotové. Umělecká tvorba tohoto mobilu zvaného „rodina“ pokračuje a fantazie, tvořivost, originalita, talent, zájem, láska, soucit, vzrušení, odhodlání a čas vytváří rozmanitost, kte-*

rá je výzvou pro každou inteligentní bytost, které bylo dáno porozumět tomu, jak se dát do práce v atelieru samotného života.“

Hajný, Klouček a Stuchlík (1999) definuje rodinu jako součást přírodního světa – organismus, který se rodí, vyvíjí a – zaniká. Základní funkcí rodiny je zachování koloběhu života. Zakládajícími členy jsou rodiče. Nejsou to však jen oni, jejich vlastnosti, názory, majetek a prostředí. Na rodinu působí množství dalších faktorů. Obecně jim říkáme tradice a vztahy jejich původních rodin.

Úkolem rodiny jako organismu je vytvořit takové vztahové a materiální prostředí, ve kterém se dítě vyvíjí tak, že je schopno se osamostatnit, později žít odděleně a vytvořit si svoji rodinu.

2.2 Význam rodiny při výchově ve volném čase dítěte

Střelec (In Spousta, 1994) uvádí, že z postavení rodiny vůči ostatním činitelům výchovy působícím na dítě v jeho volném čase vyplývá několik obecných závěrů:

- a) Rodiče – nejdůležitější vychovatelé, ostatní jen doplňují.
- b) Čas, který rodiče výchově věnují, není hodnota sama o sobě. Kladné působení této hodnoty závisí od dalších činitelů.
- c) Rodiče jsou zodpovědní za výchovu doma, ale i všude jinde.
- d) Předpokladem dobré rodinné výchovy je dobrý způsob života rodičů a dětí.
- e) Výchova ve volném čase tvoří v podstatě organizace hodnotných příležitostí pro kontakty, zážitky a činnosti dětí a za tuto organizaci nese odpovědnost hlavně rodina.
- f) Nepřímá výchova je důležitější než přímá. Nepřímo vychovávat znamená vytvořit příznivé podmínky, ve kterých se z dítěte utváří člověk pilný, schopný, mravný.

Výchovné dění v rodině a v institucích, které nabízejí dětem smysluplné využití jejich volného času, vychází ze společných znaků. Mezi ně patří:

- zaměření na rozvoj hodnot a pozitivních vlastností,

- dobrovolnost a svobodný výběr,
- odpočinkové a relaxační rysy,
- podpora a návaznost na výchovné a vzdělávací činnosti školy,
- výchovné působení, které odpovídá představám dětí a rodičů.

„Dobrá manželství a rodiny, přátelství a společenství stejně smýšlejících lidí mohou poskytnout v hodnotově nestálé společnosti domov, jistotu a smysl. Čím lepším, stabilnějším a harmoničtějším je kultura rodičů, rodiny a jejího okolí se kterými se děti střetávají, tím méně je pak třeba děti přímo vychovávat. Jejich výchova závisí do značné míry na podmínkách, ve kterých děti žijí, na zkušenostech a způsobech, jakými se s nimi zachází, na příkladech které jim okolí poskytuje. Děti se řídí především chováním svých rodičů. Nejdůležitějším úkolem rodičů je usměrnit svůj vlastní život tak, aby své děti ovlivňovali víc pozitivním než negativním směrem. Tak končí jednu ze svých úvah W. Brezinka.“ (Střelec in Spousta, 1994, s. 108)

2.3 Jaká má být rodinná výchova ve volném čase?

Satirová definuje tři otázky:

1. Žije se vám právě teď ve vaší rodině dobře?
2. Máte pocit, že žijete s přáteli, s lidmi, které máte rádi, kterým důvěřujete a kteří důvěřují vám a mají vás rádi?
3. přináší vám společenství vaší rodiny radost a povzbuzení?

Pokud můžeme na tyto tři otázky odpovědět ano, rozhodně žijeme ve zdravé rodině.

Důležitý je:

- způsob života rodiny,
- vztah rodičů k životním zkušenostem, vztah k práci, k lidem, věcem, k volnému času,
- vztah rodičů k sobě samým,
- zaměření rodičů k hodnotám,

- stanoviska rodičů jsou důležitá při navazování kontaktů dětí s mimorodinným prostředím.

Bláha (In Spousta, 1996) popisuje rodinné prostředí jako:

- hmotné,
- hygienické,
- hospodářské,
- sociální,
- duchovní,
- mravní,
- citové.

Tyto faktory však neseřazuje podle důležitosti.

J. Vaněk (In Spousta, 1996) seřadil faktory rodinné výchovy takto:

1. vnitřní stabilita rodiny,
2. její nenarušená a přirozená struktura,
3. kulturní atmosféra,
4. civilizační standard.

Existuje mnoho faktorů, ke kterým přihlížíme při pedagogicko psychologickém diagnostikováním konkrétních případů.

1. materiální faktory:
 - zařazení rodiny v ekonomickém makrosystému společnosti
 - individuální spotřeba rodiny
 - zaměstnanost
 - vliv techniky a technických prostředků
2. psychologické podmínky:
 - vnitřní stabilita

- přirozená struktura, působení členů rodiny ve výchově

Důležitá je také hodnotová orientace a vzdělávání rodičů, míra pedagogizace rodinného prostředí – připravenost na výchovu, účelné využívání pedagogických prostředků.

2.4 Chyby rodičů při výchově ve volném čase

Výchova není snadný proces. U každého je jiná. Je třeba přihlížet k individualitě každého dítěte. To, co bylo v dětství dobré pro nás, nemusí být dobré pro naše dítě. Podle mého názoru patří mezi nejzásadnější chyby výchovy ve volném čase tyto: Rodič

- nechápe důležitost volného času dítěte.
- vnucuje dítěti činnosti, které ho nezajímají.
- nepřijímá kamarády dítěte.
- nevěnuje pozornost trávení volného času dítěte.
- považuje zájmy dítěte za zbytečné.
- nepodporuje talent a nadšení, nemotivuje.
- netráví s dítětem žádný volný čas.

„Odborníci na problematiku vývoje zjistili, že rodiče jsou příliš zaneprázdnění prací, péčí o dům, nutnými pochůzkami a spoustou dalších věcí, takže nemohou trávit dostatek času se svými dětmi. Mnoho rodičů si proto začalo svůj čas plánovat tak, aby mohli dobře využít chvíle strávené se svými dětmi.“ (Warner, 2004, s. 11)

Hrát se dá v každém okamžiku, kdy jsme s dítětem, doma, venku, v obchodě, u lékaře. Procvičujeme tak ducha, tělo i smysly a navíc je to i zábava. Hrou můžeme vychovávat šťastné, sebevědomé, zodpovědné dítě, které umí tvořivě myslet, řešit problémy, je rádo s lidmi, fyzicky zdatné. Hrou posilujeme pouto mezi rodičem a dítětem.

2.5 Mladší školní věk a úloha rodiny v tomto věku

Dítě od počátku školní docházky do věku 11 až 13 let se dostává pryč z úzkého kruhu rodiny. Navazuje nové kontakty a vztahy. Má mnoho nových úkolů. Musí se soustředit, nehrát

si a být v klidu. Rodiče pro něj ztrácejí už určitým způsobem význam a velikost. Objevují se v jeho životě nové důležité osoby. Zaujímá kritický postoj. Zkoumá výchovná opatření a reaguje citlivě na nedůsledné chování. Je to velmi důležité stádium pro sociální vztahy. Začíná se vyvíjet pocit pro dělbu práce a spravedlivé šance.

Ryanová (1996) říká, že když jsme byli malí, svoji rodinu jsme prostě přijímali, ani jsem o tom nepřemýšleli. I když jsme věděli, že v ní existují problémy. Byli jsme omezeni věkem a nemohli jsme nic dělat, jen si přát, aby, aby to bylo jinak. Vnímali jsme problémy, ale zároveň jsme pociťovali jistotu pramenící z vědomí, že vaši rodiče jsou pány situace a je na nich, jak ji vyřeší. Jak dítě stárne, má více zkušeností, je schopen lépe srovnat svoji rodinu s ostatními. Jakmile dítě začíná chodit do školy, poznává nové děti, nové rodiny a srovnání je velké.

2.6 Kamarádi, přátelé

„Jakmile kamarádi se svými názory a představami zasáhnou do rodičovské výchovy, nic už není, jak bývalo. A právě to je důležité, vždyť vrstevníci zaujmají ve výchově a rozvoji ústřední místo. Nenahrazují rodiče, nicméně však plní dvojí podstatnou úlohu:

- *Relativizující rodičovskou moc, aniž by jí ubírali na síle. Otec a matka zůstávají i nadále centrálními blízkými osobami. Mohli by tudíž zachovat daleko suverénněji s představami, které do jejich každodenní výchovy vnášejí kamarádi jejich dětí.*
- *Sociální učení se realizuje ve skupinách vrstevníků. Děti a dospívající se v nich učí zařazovat se a podřizovat. Musí se ucházet o přízeň ostatních dětí, musí si umět poradit s frustracemi, odmítnutím, smutkem a slzami, musí obstát.“ (Rogge, 2007, s. 234)*

Matějček (1989) uvádí, že někteří rodiče kamarády svých dětí neradi vidí, nepřejí si jejich přítomnost ve svém domě. Některé rodiny jsou poměrně uzavřené, nenavštěvují je přátelé a příbuzní jen zřídka. V jiných to vypadá přesně opačně. Dítě kamarády potřebuje, musí si s někým hrát. Samozřejmě dáváme pozor na kamarády dobré a špatné. Těch dobrých si vážíme, před špatnými dítě taktně chráníme. Dítě se v kolektivu učí poznávat druhé lidi, hodnotí jejich vlastnosti. Je pak mnohem lépe připraveno pro život. Přátelství má mnoho

pozitiv, velmi podstatným rysem je sdílení. Člověk své pocity nechce „konzumovat“ o samotě. Chce se podělit. Přátelství našich dětí bychom tedy měli nejen tolerovat, ale i podporovat. Nechceme přece, aby naše děti byly osamělé. Nezakazujme ani vodit si kamarády domů. Děti si doma hrají rády, je to jejich království, cítí se tu dobře.

2.6.1 Rodič kamarád

Z vlastní zkušenosti vím, jak moc je pro dítě příjemné, když má své kamarády i doma, tedy rodiče a sourozence. Domov je místo, kde malé dítě tráví nejvíce času. Vrací se sem každý den se svým trápením i radostmi ze školy i od kamarádů. A mělo by se sem vracet rádo a s dobrým pocitem. Práci má ve škole, doma si chce hrát. Někdy si při hře vystačí samo, většinou ale uvítá společnost. Ve chvílích, kdy dítě tráví delší dobu doma (je nemocné, venku je ošklivě), velmi rádo uvítá rodiče jako partnery ke hře. Pokud se dospělý umí vžít do hry a být rovnocenným partnerem, dítě to pozná a takového partnera bere jako kamaráda. Domnívám se, že pokud má rodič s dítětem již od malinka vřelý vztah založený na důvěře a toleranci, nedochází potom k velkým problémům ve vyšším věku, zejména v období puberty. Dítě by tedy mělo vědět, že rodičům může důvěřovat, že mu pomohou řešit jeho potíže a že čas strávený s rodiči není ztraceným časem.

3 HRA A HRAČKA

„Hra je vážná věc a hračky nejsou jenom hračky. Jsou tak důležité, že stojí za chvíli zamýšlení.“ (Matějček, 2000, s. 111)

Dnes jsou většinou děti zaplaveny velkou spoustou hraček. Na trhu najdeme hračky, jaké si jen dokážeme představit. Televize nás zahlcuje reklamou o hračkách – nepřekonatelně skvělých, krásných, potřebných, ale také nepřekonatelně drahých. Bylo tomu tak vždy? Potřebovaly děti vždy takový přepych a potřebují ho vlastně dnes? Matějček (2000) říká, že hračka se stává předmětem průmyslu, reklamy, jinak řečeno věcí dospělých. A rodiče často vybírají hračky špatně, vybírají podle toho, co se líbí či líbilo jim, nemyslí při tom na dítě.

3.1 Vhodná hračka

Malé děti jsou teprve ve vývoji, hračky si nevybírají podle užitku, ani podle toho, co by rozvíjelo jejich schopnosti. Volí si hračky podle toho, co se jim líbí a líbí se jim kdeco. V tomto ohledu jsou tedy za výchovu a vzdělávání přebírají odpovědnost rodiče.

Hračka v první řadě musí odpovídat věku a stupni vývoje dítěte. Vývojový věk nemusí odpovídat chronologickému, nesmíme jej přecenit, ale ani podcenit. Pokud dítěti dáváme hračky, které nedostačují jeho vývoji, potom ho hračka nijak nevzdělává, nic mu nedává. A naopak, pokud dítěti kupujeme hračky, které nějakým způsobem převyšují stupeň jeho vývoje, potom dítě přetěžujeme. Dítě takové hračky či hry nemusí rozumět, nebude ji mít rádo. Vhodná hračka podle Matějčka (2000) musí podněcovat rozumový, smyslový, pohybový a citový vývoj, fantazii. Dále by měla být hygienicky nezávadná, vzhledná a kvalitní, tedy nerozbitná. Hračka také významně působí na psychické funkce dítěte, to znamená smyslové vnímání, paměť, trpělivost, vynalézavost a tak dále. Při výběru hračky však vždy musíme přihlížet na individualitu konkrétního dítěte, každé dítě je zcela jiné, má jiné zájmy, jiné potřeby.

3.2 Hra a její význam

Hra k životu neodmyslitelně patří, člověk má hru rád, dokonce i dospělí si hrají. Je to pro ně forma výborného odpočinku. Člověk se do hry ponoří a zapomíná na okolí, odreaguje se.

V literatuře najdeme různé přístupy ke hře, různé definice:

Huizinga: „*Hra je dobrovolná činnost, která je vykonává uvnitř pevně stanovených časových a prostorových hranic, podle dobrovolně přijatých, ale bezpodmínečně závazných pravidel, která má svůj cíl v sobě samé a je doprovázena pocitem napětí a radosti a vědomím jiného bytím než je všední život.*“

Fink: „*Hra je životní impuls svébytné hodnoty a vlastního řádu, je tak i pěstována, je chápána jako lék proti civilizačním škodám novodobé technokracie, je vychvalována jako omlazující a život obnovující síla.*“ (Spousta, 1996, s. 82)

Mišurcová ve své knize *Hra a hračka* (1980, s. 30 – 31) definuje hru takto: „*Hra není libovolnou činností, má svůj řád. Probíhá v určitém čase a vymezeném prostoru, má pravidla, závazná pro všechny účastníky hry. Obsahuje prvky napětí a uvolnění. Hra není činností užitečnou v tom smyslu, že by uspokojovala materiální zájem, její význam tkví v ní samé, v tom, co poskytuje hráči, v tom, že udává člověku možnost vyjádřit se a projevit sílu a důvtip, odvahu, vytrvalost, fantazii, tvůrčí schopnosti, veselost, estetické cítění atd. Hra je činnost, která obohacuje a zkrášluje každodenní život.*“

„*Hra je zcela ústřední význam proto, aby se předešlo škodlivému vývoji. Přednost má takový materiál ke hrám, který vyjadřuje radost z činnosti a s ní spojené fantazie. To jsou ovšem variabilní materiály ke stálému kreativnímu vytváření nových věcí v mnohých variantách.*“ (Göhlert, s. 99, 2001)

Knotová (In Spousta, 1996) říká, že charakteristické znaky hry by měly být spontaneita, fantazie, iniciativnost, vztah ke skutečnostem, tvorba světa „pro sebe“, pravidla a řád v určitém čase a prostoru.

V literatuře nalezneme dlouhý výčet funkcí her a hraček, v mnohém se však shodují. Mezi nejdůležitější funkce patří:

- odpočinek po práci,
- příprava na práci,
- svobodné sebeuplatnění,
- napomáhá začlenění do společnosti,
- vzdělávací,
- estetická,

- terapeutická,
- vybití nadměrné energie,
- příprava na život.

Podle Warnera (2004) u při hře rozvíjeny tyto základní hodnoty:

- morální a estetické,
- odvaha,
- pomoc ostatním,
- pozitivní přístup,
- respekt k ostatním,
- rodinné vazby,
- schopnost dosáhnout úspěchu,
- sebedůvěra, sebeúcta, sebezpůsobení,
- smysl pro humor,
- spoléhání se na sebe,
- stanovování cílů,
- týmová práce,
- úcta k přírodě,
- upřímnost,
- uvědomování si okolního prostředí,
- vyjadřování emocí,
- vynalézavost,
- vytrvalost,
- zodpovědnost,
- zvědavost.

Dále se při hře procvičují tyto užitečné dovednosti:

- čtení map,
- fantazie a tvořivost,
- hodnota peněží,
- jazyk a slovní zásoba,
- jemná motorika,
- komunikace,
- koordinace a rovnováha,
- kritické myšlení,
- paměť,
- plánování,
- počítání,
- poslušání příkazů,
- praktičnost,
- společenské chování,
- řešení problémů,
- sociální interakce,
- vnímání,
- vytváření.

3.3 Dětská hra

3.3.1 Vývoj hry vzhledem k věku dítěte

Hra má nezastupitelnou funkci ve vývoji dítěte. Je to základní a hlavní činnost raného dětství. Rodiče a vychovatelé by jí tedy měli věnovat velkou pozornost již od narození a s postupem času ji rozvíjet. Jak již bylo řečeno, hru přizpůsobujeme věku dítěte, zejména

vývojovému věku. Dítě v každém období potřebuje jiné hry, hračky a také jiné partnery ke hře.

Velký význam pro vývoj dítěte má samozřejmě výchova. Vhodná a dobrá výchova, to znamená i přiměřený výběr hraček a trávení volného času, rozhodně dítě podpoří ve vývoji. Dítě se učí nové věci. Dítě v různých obdobích nechápe vše, co se děje kolem něj, proto využívá hru, aby lépe pochopilo svět. Hra by měla obsahovat to, co dítě zná, v čem vyrůstá. Důležitá je však i fantazie a přání.

V opačném případě nevhodná výchova dítě brzdí, nerozvíjí, naopak může jeho vývoj i narušit. S dítětem si hrajeme málo, vůbec či nepřiměřeně – to vše je nevhodná výchova i hra. Hra musí dítě uspokojit, a to více než cokoliv jiného. Je spjata s pohybovým a smyslovým vývojem. Dítě díky hře začíná chápat realitu, učí se sociálním vztahům, formuje jeho schopnosti.

Knotová v knize Kapitoly z pedagogiky volného (In Spousta, 1996) času uvádí, jak se mění hra vzhledem k věku dítěte. První projevy hry můžeme u dítěte sledovat již v pátém až šestém měsíci, kdy manipuluje s předměty. Poznává běžné věci kolem sebe. Později napodobuje to, co vidí okolo.

Dítě do tří až čtyř let si hraje pouze podle svých představ, využívá své okamžité nápady. Hra nemusí mít žádný smysl či cíl. Teprve později tvoří cílevědomě. Mezi třetím a šestým rokem napodobuje, objevuje a tvoří. Důležité také je, že individuální hry se mění v kolektivní.

Po překročení šestého roku se život dítěte výrazně mění. Hra přestává být základní činností. Přicházejí první velké povinnosti ve škole, na hru nezbývá tolik času. Přesto dochází k velkému vývoji hry. Je už plánovitá, promyšlená. Fantazie je nahrazena věcností.

Okolo jedenáctého roku, kdy se dítě dostává do puberty, dochází k dalšímu velkému zlomu. Hra je přísně oddělena od práce. Převažují hry kolektivní, zejména sportovního charakteru.

V období adolescence je přísně vyčleněna sféra volného času, mladý člověk realizuje své zájmy a záliby. I dospělí si často rádi hrají a hru k životu potřebují.

3.3.2 Hry mladšího školního věku

Mladší školní věk je vymezen věkem šest až jedenáct let. Mišurcová (1980) vysvětluje, že v tomto věku se výrazně mění osobnost dítěte. Změny probíhají jak po stránce tělesné, duševní, tak sociální. Hra je v tomto věku zdokonalována, přestože už není hlavní náplní života. Dítě už má své oblíbené hry, ke kterým se vrací, vydrží u nich.

Se školní docházkou souvisí i velký rozvoj jemné motoriky. Proto i hry by tomu měly být přizpůsobeny. Je pravidlem, že hry se liší podle pohlaví dětí. Oblíbené jsou hry dramatické, děti představují různé situace z běžného života. Děti potřebují hračky hotové, koupené. Jsou ale v tomto věku už natolik šikovné a zručné, že si velké množství hraček umí vyrobit i sami. Takových hraček si děti velmi váží, mají k nim zvláštní vztah.

Děti si chtějí hrát především bez rodičů, jen se svými kamarády. Je ale dobré, když má rodič přehled nad trávením volného času dítěte a může do něj vhodně zasahovat. Je důležité hrát i hry intelektuální, které dítě obohacují, vzdělávají. Dohled rodičů je nutný také proto, že toto období je charakterizováno množstvím hádek, sporů, žalování a boji o hračky. Rodič potom působí jako soudce, což je velmi ošemetná role. Rodič/vychovatel musí hru podporovat, dítě ji bezpochyby potřebuje.

3.4 Třídění her

3.4.1 Typy her

V různých knihách najdeme různá dělení her. Knotová (In Spousta, 1996) uvádí rozdělení her z hlediska psychologického:

- intuitivní,
- senzomotorické,
- intelektuální,
- kolektivní.

Dále na hry pohlíží z hlediska pedagogického, jmenuje hry tvořivé, spontánní a s pravidly.

Mezi hry tvořivé patří:

- předmětové – manipulace s předměty, rozvoj smyslů,
- úlohové – napodobování chování, rolí,
- dramatizační – postavy, děje,
- konstruktivní – stavebnice.

Hry s pravidly:

- pohybové – na schovávanou, na honěnou, na kočku a myš,
- intelektuální (didaktické).

Spontánní hry – hlavní činnost dětí, neplánované hry, využití fantazie.

3.4.2 Příprava a organizace hry

Při přípravě her a programu volného času dětí musíme přihlížet k mnoha faktorům. Musíme dosáhnout toho, aby obsah volného času měl nějaký význam. Je třeba organizování her brát vážně a řídit se jistými pravidly a zásadami. Hra by měla být součástí předem stanoveného plánu a měla by mít cíle. Knotová (In Spousta, 1996) uvádí 3 takové zásady:

1. Respekt ke složení kolektivu – organizátor hry musí přihlédnout k tomu, jaké děti ji budou hrát, to znamená, jaké spolu mají vztahy, jak jsou staré, jaké mají zájmy a podobně.
2. Znalost prostředí – je dobré předem vědět, kde hra bude probíhat, jaké je tu vybavení, jak velký prostor lze využít, popřípadě, zda děti toto prostředí znají.
3. Pravidla a jejich dodržování – je nutné přesně nastudovat pravidla a připravit si srozumitelné vysvětlení pro děti.

Příprava hry by měla být bezpochyby pečlivá. Měli bychom si na ní dát záležet organizovat ji s předstihem. Není však dobré se plánu držet zcela striktně, vychovatel musí umět i reagovat na situace vzniklé v průběhu hry. Důležité také je, aby hry byly pestré, aby děti zauja-

ly. Samozřejmě bereme ohled na věk. Hra musí dítě nějak motivovat. Motivace je podle mě jedna z nejdůležitějších věcí. Lépe se nám samozřejmě bude hra organizovat, pokud máme dostatek pomůcek, prostoru, popřípadě materiálu. Pokud bude hra atraktivní, zajímavá a předem dobře vysvětlená, jistě bude dítě bavit a motivovat ho k nějakým cílům.

4 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU

4.1 Mimoškolní výchova

„Na mnoha školách vypisují každý rok nabídku stále stejných volnočasových aktivit. Nikdo nezkoumá poptávku u žáků. O vážných úmyslech školy s prevencí sociálně patologických chování žáků svědčí šťavnatá, proměnlivá nabídka volnočasových atrakcí. Od sportovních her, přes seminář o rockenrollu až po divadelní kroužek.“ (Hajný, Klouček, Stuchlík, 1999, s. 100)

4.1.1 Pojem mimoškolní výchovy podle Přadky

Mimoškolní výchova je podle Přadky (In Spousta, 1994) problémem moderní společnosti. Požadavkem je zaměstnat děti i po školním vyučování. Pojem výchova mimoškolní bývá nahrazen termínem výchova ve volném čase. V minulosti se jí zabývaly církevní instituce, později kulturní a vědecké instituce (divadla, galerie, hvězdárny atd.). Často je vyzývána i škola – družiny a kluby, dále je to výchova v domovech dětí a mládeže, výchova internátní a činnost všech možných organizací pracujících s dětmi v jejich volném čase.

4.1.2 Pohled na mimoškolní výchovu podle Poláčkové

Poláčková a Kraus (2001) uvádějí, že rozhodující roli ve volném čase dětí hraje rodina a mezigenerační kontinuita. S věkem klesá závislost mezi aktivitami dětí a rodičů. Důležitý je postoj rodičů k dítěti a styl výchovy. Negativně působí lhostejnost, extrémní kázeňské prostředky, nedůslednost, nedostatečná kontrola.

Vzdělávání ve volném čase a pro volný čas nabývá na důležitosti. Jde o vzdělávání dobrovolné, ne pro profesi, zahrnuje životní zkušenost mimo rodinu, školu a práci. Musíme se naučit svůj volný čas využívat a trávit kvalitně. Volný čas ale nelze vyučovat, neexistují cíle, normy, o volném čase rozhodne každý sám.

„Nabízí se provozování pedagogiky volného času ve škole, ne jako předmětu, ale jako prostoru pro praktickou činnost. Žákovi bychom museli poskytnout více volného času a učitelé více volného času prostoru. Možná cesta je známá: kvalitní kurikulum. Mezi „učivo“ navrhované pedagogikou volného času by bylo možné zařadit:

- *podněty a návrhy pro řemeslnou práci,*
- *problematiku životního prostředí a sociální práce,*
- *zdravotní otázky chování ve volném čase.*

Příprava pro volný čas má také navrhnout:

- *výchovu ke spontaneitě, tj. vychovávat k čestnosti, otevřenosti, zvědavosti, senzibilitě, kreativitě a flexibilitě,*
- *výchovu k sociabilitě, tj. usilovat o kooperaci, toleranci, shovívavost a ohleduplnost.“ (Poláčková, Kraus, 2001, s. 170)*

4.1.3 Volnočasové projekty

Poláčková a Kraus (2001) popisují, jaký má být volnočasový projekt, aby byl kvalitní:

- *zvyšuje osobní potenciál žáka,*
- *zkvalitňuje osobnostní profil,*
- *učí brát překážky optimisticky,*
- *učí držet se dlouhodobých životních cílů.*

4.2 Osobnost pedagoga volného času

„Pedagog volného času jako profesionálně připravený odborník promýšlí, projektuje a zabezpečuje efektivní činnost ve volném čase se zřetelem k cílenému komplexnímu utváření osobnosti jedince. Při důsledném respektování pedagogických principů a osvědčených metod a forem výchovné práce usměrňuje a organizuje volný čas dětí a mládeže tak, aby jejich činností byly obsahově hodnotné a společensky prospěšné, především však aby měly výrazný kreativní charakter. Aktivita a iniciativa, samostatnost a tvořivost by měly jako nezbytné komponenty provázet veškeré jím organizované činnosti, a to ve funkci všech tří základních kategorií vymezujících prostor utvářecího procesu. Tedy nejen jako východisko a podmínka pedagogické úspěšnosti konání, ale též jako instrument posilující přitažlivost a atraktivnost zájmových činností a pochopitelně jako ústřední cílová kategorie výchovy, jež

by se stala kvalitativně novým východiskem a podmínkou při jiných, dalších volnočasových činnostech, ale též při náročnějších sebevzářecích aktivitách, vzdělávacích souvislostech s pracovním, profesním a společenským uplatněním.“ (Spousta, 1994, s. 135-6)

Spousta dále vysvětluje pojem pedeutologie jako pedagogický vědní obor, který se zabývá osobností pedagogického pracovníka, tedy každého, kdo se profesionálně podílí na výchově. Osobnost pedagogického pracovníka volného času je ovlivněna dědičnými predispozicemi (pedagogické nadání, vztah k dětem, touha sebevzdělávat se).

Z obecné psychologie známe, že osobnost není stálá, mění se pod vlivem prostředí a socializačních činitelů. Znakem pedagoga volného času je soubor vlastností, které tvoří celek. Dělíme je do tří skupin:

1. temperament – ten dělíme na čtyři typy: choleric, sangvinik, melancholik a flegmatik.
2. schopnosti – jsou všeobecné (soubor intelektuálních kvalit, které se uplatňují u většiny činností) a specifické (nutná podmínka pro dosažení vynikajících výsledků) Schopnosti také dělíme na emocionální, volní a intelektuální.
3. charakter – soubor vlastností, projevuje se v chování, určuje vztah k sobě samému a ke druhým lidem.

Pedagog volného času, stejně jako každý pedagog, je schopen výchovně působit v prostoru volného času všech věkových, sociálních, profesních, národnostních, náboženských vrstev a skupin. Je také schopen napomáhat svěřencům k plnohodnotnému prožití.

4.2.1 Autorita pedagoga volného času

Autorita podle Spousty

- vychází z pozitivního hodnocení svěřenci
- vyrůstá z osobnostních kvalit
- je závislá na vztahu ke svěřencům
- lze ji velmi snadno ztratit
- požadavky na autoritu – podle věku svěřenců – požadavky rostou s věkem

- závisí na společenském hodnocení, vzdělání, přístupu

4.2.2 Socioprofesionální uplatnění pedagoga volného času podle Opaschowského (In Spousta, 1996)

1. při výchovně vzdělávacím a obecně kulturním ovlivňování svěřenců,
2. v informačních a sdělovacích prostředcích (zpravodaj, moderátor, poradce),
3. ve zdravotnickém, tělovýchovném, sportovním a sociálním sektoru – spolupracovník trenéra, lékaře, terapeuta,
4. v oblasti gastronomie, společného stravování a ubytování – manažer, konferenciér na diskotéce, v zábavním centru,
5. ve sféře cestovního ruchu, vedoucí, průvodce, poradce,
6. v oblasti techniky – technik, instruktor, řemeslník.

4.2.3 Socioprofesionální role pedagoga volného času podle Spousty (1996)

1. diagnostik – zjišťuje potřeby, zájmy, možnosti,
2. stimulátor a animátor
 - podněcuje osobnostní rozvoj
 - stimuluje rozvoj vloh
 - napomáhá saturaci potřeb
 - stimuluje zájem o sebevzdělání a seberealizaci,
3. satisfaktor – napomáhá prožít uspokojení a radost,
4. koordinátor a integrátor – garant fungování celého výchovného systému, odpovídá za projekt, program, průběh, a také za efektivní realizaci kognitivní, rozhodovací, orientační a regulační funkce výchovy,
5. organizátor a poradce – účastní se organizování (olympiád, SOČ, soutěží),

6. administrátor – využívají ho centra volného času, různé instituce při organizaci svých akcí,
7. dramaturg – vystupuje ve všech fázích výchovného procesu, kooperuje se svěřenci i s pedagogy, usměrňuje, vede, diagnostikuje,
8. reedukátor – při styku s mravně narušenými z nefungujících rodin, směřuje volný čas správných směrem, spolupracuje s pracovníky diagnostických a výchovných ústavů, s poradnami, se sociálními pracovníky,
9. konzultant – poskytuje rady: jak trávit volný čas, jak upevňovat žádoucí návyky, jak posílit vrozené dispozice, jak uskutečnit pozitivní změny, jak navázat kontakty,
10. katalyzátor – akcí se účastní utajen, účastníci si neuvědomují, že jsou vedeni, svou přítomností průběh ovlivňuje,
11. vědecký pracovník – udržuje kontakt s pracovišti, které se zabývají teoreticky a výzkumně problematikou volného času.

Úspěšnost závisí na faktorech biosomatických, psychických a sociálních. Důležitý je také věk, pohlaví, osobnostní kvality a charakter působiště. Z výzkumu vyplynulo, že nejlepší jsou pracovníci ve věku 31 až 50 let. Jsou neopotřebovaní, ale zkušení. Muži bývají úspěšnější než ženy, protože se činnosti většinou věnují cele a zaujatě. Hledají nové metody a formy práce. Žena je více zatížena povinnostmi z jiných sociálních rolí.

4.2.4 Pedagog volného času se skupinou vrstevníků

Vrstevnická skupina podle Krause a Poláčkové (2001) je charakteristická věkovou, názorovou blízkostí a souhlasným jednáním. Bezprostřední kontakty (face to face) jsou také znakem vrstevnických skupin. Dále je to silný pocit příslušnosti ke skupině, nestálost, nízký stupeň soudržnosti. Kořeny vzniku jsou v tzv. hrových skupinách, zde ale ještě nedocházelo k vědomé sounáležitosti ani k dělbě činnosti, příslušníci byli spíše vedle sebe než spolu. Skutečné vrstevnické skupiny vznikají až se školní docházkou.

Problematika vrstevnických skupin a organizací je důležitá ze dvou důvodů. Výchovný pracovník má mít přehled o skupině, vědět o jejich působení a znát povahu jejich aktivit. I když není snadné do těchto skupin proniknout, pedagog má jisté možnosti a prostředky, jak

zjistit podstatné informace o činnostech skupin. Vedle složení, struktury skupin, systému komunikace a komunikačních kanálů je někdy možné prostřednictvím sociometrie zjišťovat hierarchii uvnitř skupiny, jak a kým je skupina organizována, kdo je hlavním vůdce.

„Práce se skupinou a využívání různých mechanismů jejího ovlivňování je snazší a bližší vychovateli, který takto pracuje se „svou“ skupinou. Míru úspěšnosti, efektivnosti práce se skupinou lze hodnotit následujícími kritérii:

- *jak se daří ovlivňovat hlavní osobnosti ve skupině,*
- *jak se daří ovlivňovat subkulturu v dané skupině (respektování norem apod.),*
- *jak se daří prosazovat morální normy chování ve skupině,*
- *do jaké míry znám životní styl členů své skupiny,*
- *jaké jsou motivy práce a chování členů skupiny.“ (Pilch in Kraus, 2001, s. 136)*

5 PŘÍLEŽITOSTI TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V PROSTĚJOVĚ

Nabídka volnočasových aktivit se v Prostějově poměrně široká, jak jsem zjistila na internetu. Děti se mohou věnovat takřka čemu chtějí. V nabídce je široká škála sportovních uměleckých či technických kroužků. Existuje zde několik organizací, které se přímo volnočasovými aktivitami zabývají. A také je možné navštívit mnoho míst kulturních či míst určených ke vzdělávání. Za zmínku jistě stojí tyto:

5.1 Sportcentrum DDM

Tato organizace je zařazena v rejstříku škol jako středisko volného času. Tato cílená pedagogická činnost je zrovnoprávněna s ostatními výchovnými činnostmi. Škol a školských zařízení a tato činnost je zahrnuta pod jednotnou kategorii – zájmové vzdělávání. Sportcentrum DDM má dvě střediska:

Sportcentrum – Olympijská 4, Prostějov

Provádí činnost částečně v objektu sportovní haly a jejího příslušenství. Dále v jiných organizacích ve městě. Cílem je maximální využití městského zařízení a poskytnutí co nejširší nabídky zájmových a volnočasových aktivit se zaměřením na sport. Toto pracoviště nabízí mnoho kroužků a aktivit:

- sportovní kroužky,
- folklórní soubor Valentýnek,
- adrenalinové sporty,
- plastиковí modeláři,
- turistický kroužek,
- tvoření pro šikovné děti,
- vodácký kroužek,
- tábory.

SPEKTRUM – Vápenice 9, Prostějov

SPEKTRUM bylo původně zřízeno krajským úřadem. Je zaměřeno na oblast technických a kulturních dovedností. Dále i sportovní činnosti:

- sportovní kroužky,
- jazykové kroužky,
- taneční kroužek,
- bojová umění,
- výtvarné kroužky,
- PC,
- programování,
- šachy,
- šití,
- střelecký kroužek.

(ZATLOUKAL, J. *Sportcentrum* [online]. cit. 2005-03-18. Dostupný z WWW: <<http://www.sportcentrumddm.cz/>>)

5.2 Klub Oáza

Školní klub Oáza a Středisko pro volný čas dětí a mládeže Oáza funguje při Cyrilometodějském gymnáziu Prostějov. Je otevřen pro studenty gymnázia, ale i pro všechny děti z Prostějova. Děti zde mohou:

- psát úkoly,
- trávit volné hodiny,
- hrát si,
- navštívit školní bufet,
- věnovat se hrám,
- navštěvovat kroužky,
- poslouchat hudbu.

Klub Oáza také nabízí: filmový klub, sportovní kroužky, divadlo, výtvarné, jazykové a hudební kroužky.

(MARKOVIČ, P. *Oáza – školní klub* [online]. cit. 2008-04-07. Dostupný z WWW: <<http://www.cmg.prostejov.cz/oaza/index.php>>)

5.3 Další příležitosti

V Prostějově je možné navštívit i mnoho dalších míst:

Kulturní klub DUHA – probíhají zde filmová i divadelní představení, výstavy.

Kino Metro 70 – promítá i dětská představení v odpoledních hodinách.

Městská hvězdárna – organizuje i program pro děti, akce pro školy.

Muzeum – nabízí program pro školy, děti se učí tvořit různé výrobky, např. v předvánočním či předvelikonočním čase.

Junák – svaz skautů a skautek ČR – Středisko Jára Kaštila, středisko Konice, středisko Pelikáni.

Parky a biokoridor okolo říčky Hloučely.

Množství hřišť.

Městská knihovna – dětské oddělení.

Družiny a kluby ZŠ.

Galerie Špalíček – často vystavuje dětské práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

6.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Svůj výzkum jsem zaměřila na problematiku volného času dětí ve věku 6 až 12 let, tedy žáků prvního stupně základní školy. Konkrétně jsem se věnovala tomu, jak dnes malé děti tráví volný čas, kdo je ve volném čase nejvíce ovlivňuje, co by chtěly dělat, ale nemohou. Dále mě zajímalo, co děti baví, co všechno pro ně volný čas znamená. Hlavním smyslem výzkumu však je provést srovnání dvou generací:

1. Děti na prvním stupni základních škol,
2. Dospělí lidé v mém věku, tedy 20 až 25 let.

Obě tyto skupiny dostaly úplně stejné otázky dotazníku, pouze zadání znělo jinak. Malé děti odpovídaly na to, jak tráví volný čas právě teď. V zadání pro dospělé je uvedeno, aby se pokusili vžít do role, kdy jim bylo právě 6 – 12 let a odpovídali tak na dané otázky.

K tomuto tématu mě přivedlo vlastní neúmyslné pozorování. Dlouho sleduji, jak děti kolem mě tráví volný čas a mnohokrát jsem přemýšlela, co jsem v jejich věku dělali my – já a moji vrstevníci.

Výzkumný problém jsem definovala jako otázku: **Jaké jsou rozdíly v trávení volného času dětí na prvním stupni dnes a u předchozí generace v Prostějově?**

Z výzkumu by měly vyplynout i odpovědi na další otázky:

Jak tráví dnes děti volný čas?

S kým děti nejraději tráví volný čas?

Má na děti při volbě činností někdo vliv nebo se rozhodují samy?

Je pravda, že jsou děti dnes ovlivňovány zejména televizí a počítačem?

Nudí se děti ve volném čase?

6.2 Druh výzkumu

Zvolila jsem výzkum kvantitativní. Domnívám se, že pro srovnání dvou skupin v tomto výzkumu je zapotřebí pracovat s více respondenty a získat odpovědi na více otázek, abych mohla výsledky alespoň částečně zobecnit, proto volba kvantitativního výzkumu.

6.3 Výzkumný vzorek

Základním souborem byli děti ve věku 6 až 12 let a dospělí ve věku 20 až 25 let. Výběrovým souborem byly tyto dvě skupiny:

1. Sto dětí z prvního stupně ze tří základních škol v Prostějově. Požádala jsem učitelky základních škol, aby s dětmi vyplnily moje dotazníky.
2. Sto dospělých lidí ve věku 20 až 25 let z okruhu mých kamarádů, známých, spolupracovníků atd. také z Prostějova. Snažila jsem se, aby tento výběrový soubor zahrnul respondenty s různým vzděláním a různých zaměstnání.

6.4 Metody výzkumu

Jelikož jsem zvolila výzkum kvantitativní a chci vyhodnotit fakty od většího množství respondentů, vybrala jsem si metodu dotazníku. Oba výběrové soubory vyplnily stejné dotazníky – viz. přílohy PI a PII. Dotazník obsahuje 19 tématických otázek.

6.5 Organizace výzkumu

Výzkum probíhal v dubnu roku 2008. Nejprve jsem provedla pilotní výzkum, kdy mi několik respondentů z obou skupin zodpovědělo dotazník, abych případně dohledala nedostatky dotazníku a mohla ho tak předložit všem respondentům.

Na otázky odpovídalo 100 dětí ze dvou základních škol v Prostějově a z jedné základní školy v Olšanech u Prostějova, aby bylo zastoupeno jak město, tak i vesnice. Požádala jsem

několik učitelek z těchto škol, aby s dětmi vyplnily moje dotazníky. Velmi ochotně vyhověly mojí žádosti a práci s dotazníky zařadily do výuky.

Další dotazníky zodpovídalo 100 lidí ve věku 20 až 25 let. Respondenti byli z řad mých kamarádů a jejich kamarádů, spolužáků, známých a mých spolupracovníků. Dotazníky je většinou bavily a rádi si zavzpomínali na dětská léta.

6.6 Způsob zpracování dat

1. Sběr dat,
2. výpočty procent,
3. stanovení hypotéz,
4. metoda chí – kvadrát = test dobré shody – pro zjištění významnosti rozdílu,
5. porovnání obou skupin respondentů,
6. shrnutí výsledků do grafů a tabulek,
7. slovní shrnutí výsledků,
8. závěr.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V následující kapitole jsou zpracována data získaná v rámci výzkumu. Každá otázka dotazníku je rozebrána a interpretována zvlášť. Snažím se:

1. shrnout odpovědi dětí, popsat trávení jejich volného času,
2. srovnat tyto výsledky s druhou skupinou respondentů.

7.1 Obecné informace

První tři otázky se týkají pohlaví a bydliště. Snažila jsem se, aby počet respondentů, co se týče jak pohlaví tak i místa bydliště byl vyrovnaný, aby výsledky nebyly ovlivněny jednostranným výběrem respondentů.

7.1.1 Otázka č. 1: Pohlaví respondentů

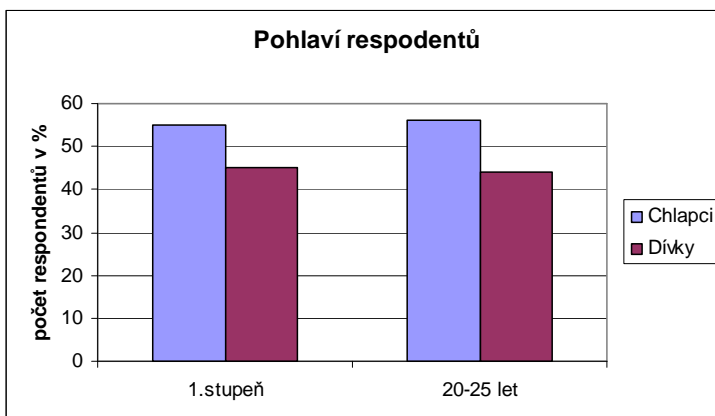
Jsem:

- a) *chlapec*,
- b) *dívka*.

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů (údaje jsou v %):

	1. stupeň	20-25 let
Chlapci	55	56
Dívky	45	44

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Výzkumu se tedy účastnilo 55% chlapců a 45% dívek prvního stupně základních škol a 56% mužů a 44% žen ve věku 20 až 25 let.

7.1.2 Otázka č. 2: Místo bydliště

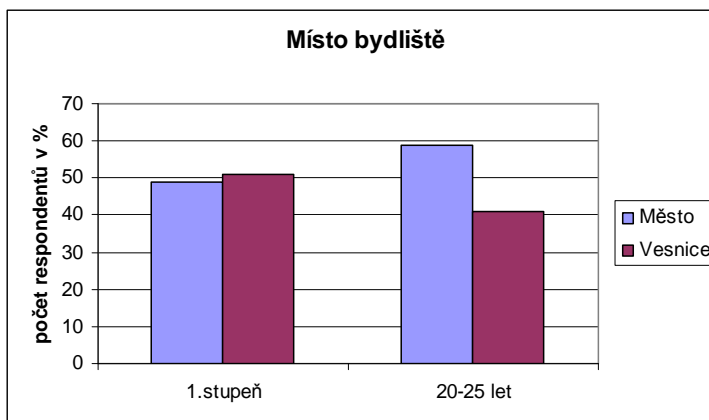
Jsem z:

- a) města,
- b) vesnice.

Tabulka č. 2: Místo bydliště (údaje jsou v %):

	1. stupeň	20-25 let
Město	49	59
Vesnice	51	41

Graf č. 2: Místo bydliště:

49% mladších respondentů žije ve městě a 51% na vesnici. 59% starších respondentů žije ve městě a 41% na vesnici.

7.1.3 Otázka č. 3: Bydliště

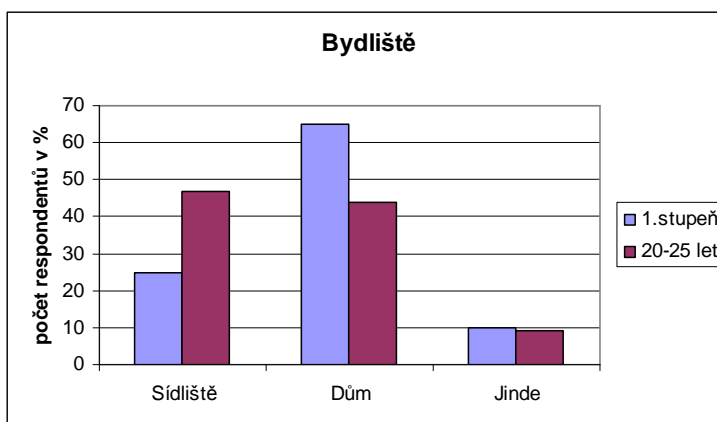
Bydlím:

- a) *na sídlišti,*
- b) *v domě,*
- c) *jinde.*

Tabulka č. 3: Bydlení (údaje jsou v %):

	1. stupeň	20-25 let
Sídliště	25	47
Dům	65	44
Jinde	10	9

Graf č. 3: Bydliště:

25% mladších respondentů bydlí na sídlišti, 65% v domě, 10% jinde. 47% starších respondentů bydlí na sídlišti, 44% v domě a 9% jinde.

7.2 Volný čas – s kým, kde a co...

7.2.1 Otázka č. 4: S kým trávím volný čas?

Volný čas nejčastěji trávím s:

- rodiči,
- sám/sama,
- kamarády,
- prarodiči,
- sourozenci.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi tím, s kým trávily děti volný čas dříve a dnes.

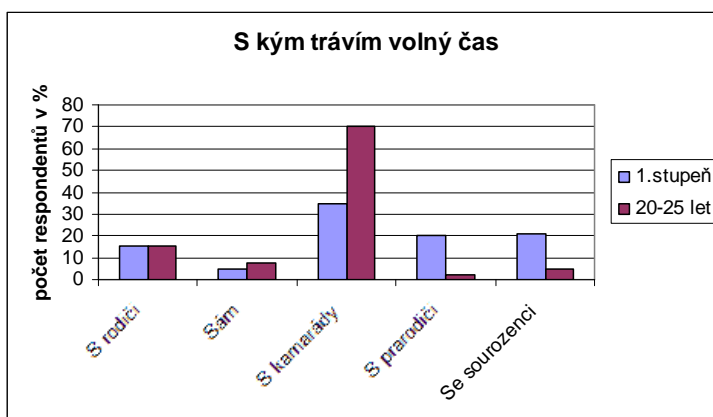
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi tím, s kým trávily děti volný čas dříve a dnes.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)(4)}=9,488 < 36,56$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 4: S kým trávím volný čas? (údaje jsou v %):

	1. stupeň	20-25 let
S rodiči	15	15
Sám	5	8
S kamarády	35	70
S prarodiči	20	2
Se sourozenci	21	5

Graf č. 4: S kým trávím volný čas:

Z výpočtu tedy vyplynulo, že existuje souvislost mezi tím, s kým tráví volný čas děti a dnes a dříve. Z grafu je jasné vidět, že velké rozdíly jsou v posledních třech odpovědích. Děti dříve trávily více času s kamarády, dnes naopak více odpovědělo, že ve volném čase jsou u prarodičů nebo se sourozenci.

7.2.2 Otázka č. 5: Kde trávím volný čas?

Kde trávím volný čas?

- a) *doma,*
- b) *před domem, v okolí bydliště,*
- c) *chodím do kroužků,*
- d) *u kamarádů,*
- e) *venku,*
- f) *jinde.*

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi tím, kde tráví volný čas děti dnes a dříve.

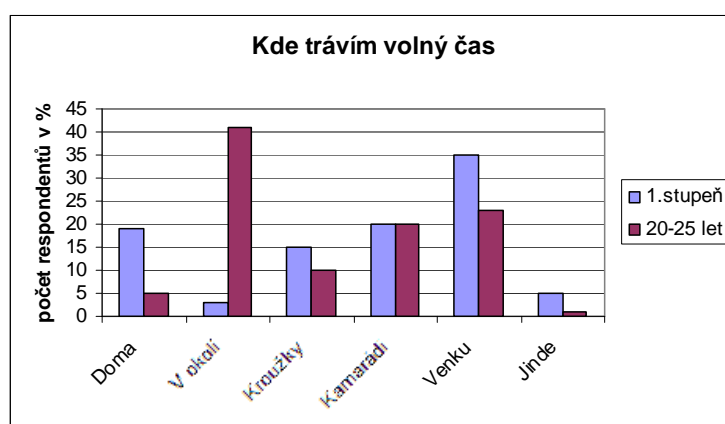
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi tím, kde tráví volný čas děti dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,005)}(5)=11,07 < 48,2$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 5: Kde trávím volný čas (údaje jsou uvedeny v %):

	1. stupeň	20-25 let
Doma	19	5
V okolí	3	41
V kroužku	15	10
U kamarádů	15	20
Venku	35	23
Jinde	5	1

Graf č. 5: Kde trávím volný čas:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi tím, jak tráví děti volný čas dnes a dříve. Nejpatrnější rozdíly, jak je vidět i z grafu, jsou v tom, že dříve děti trávily mnoho času v okolí svého bydliště, děti dnes tráví více času doma. Ostatní odpovědi jsou poměrně srovnatelné.

7.2.3 Otázka č. 6: Co dělám ve volném čase?

Ve volném čase dělám:

- a) to, co chci,
- b) to, co mi říkají rodiče,
- c) to je různé.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi vlivem rodičů na trávení volného času dětí dnes a dříve.

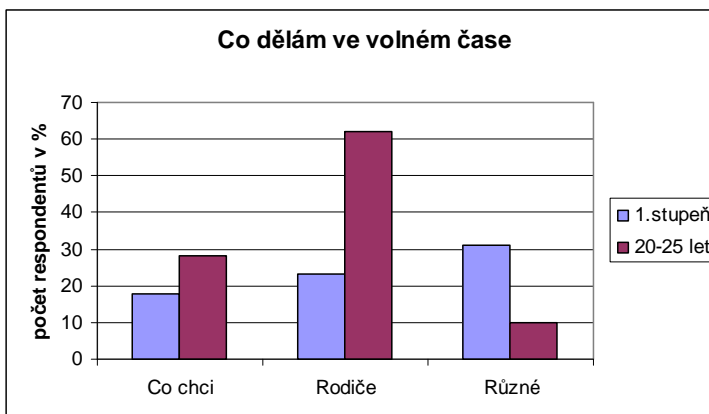
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi vlivem rodičů na trávení volného času dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)}(2)=5,991 < 14,28$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 6: Co dělám ve volném čase (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Co chci	26	28
Co chtějí rodiče	43	62
Různé	31	10

Graf č. 6: Co dělám ve volném čase:

Z výpočtu tedy vyplynulo, že existuje vztah mezi vlivem rodičů na trávení volného času dětí dnes a dříve. Z grafu je vidět, že rodiče měli výrazně větší vliv na respondenty ve věku 20 až 25 let.

7.3 Nuda ve volném čase

7.3.1 Otázka č. 7: Nuda ve volném čase

Nudíš se někdy?:

- a) nikdy,
- b) někdy,
- c) stále.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi nudou ve volném čase u dětí dnes a dříve.

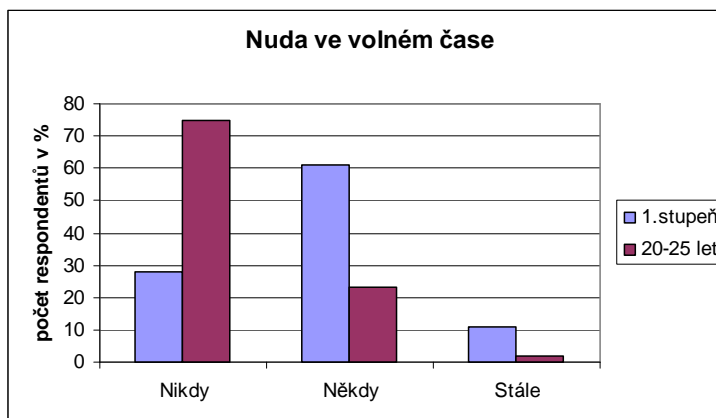
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi nudou ve volném čase u dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)}(2)=5,991 < 36,8$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 7: Nuda ve volném čase (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Nikdy	28	75
Někdy	61	23
Stále	11	2

Graf č. 7: Nuda ve volném čase:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi nudou ve volném čase u dětí dnes a dříve. Většina starších respondentů odpověděla, že se ve volném čase nikdy nenudili, naopak 61% mladších respondentů přiznalo, že se nudí někdy.

7.4 Volný čas – význam, potřeby

7.4.1 Otázka č. 8: Význam volného času

Volný čas pro mě znamená:

- a) zábavu,
- b) odpočinek,
- c) nic moc,
- d) učení,
- e) záliby.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi vnímáním volného času u dětí dnes a dříve.

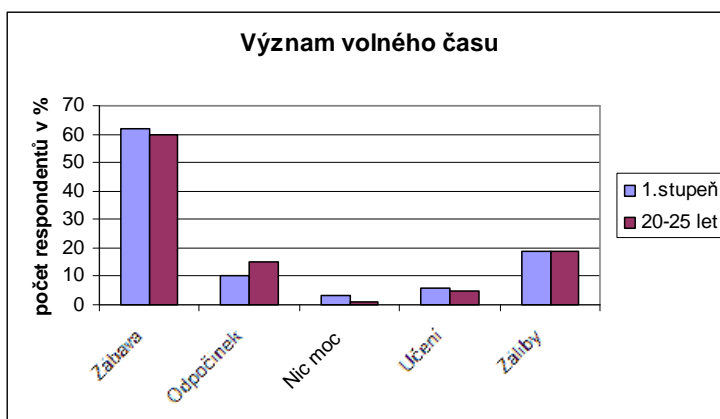
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi vnímáním volného času u dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrátu: $\chi^2_{(0,05)}(4)=9,488 > 2,14$. A proto přijímáme H_0 .

Tabulka č. 8: Význam volného času (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Zábava	62	60
Odpočinek	10	15
Nic moc	3	1
Učení	6	5
Záliby	19	19

Graf č. 8: Význam volného času:

Z výpočtu vyplynulo, že neexistuje vztah mezi vnímáním volného času u dětí dnes a dříve. I z grafu je zcela patrné, že odpovědi se u obou skupin téměř shodují.

7.4.2 Otázka č. 9: Potřeby ve volném čase

Ve volném čase se neobejdu bez:

- a) rodičů,
- b) počítače,
- c) televize,
- d) kamarádů,
- e) mobilního telefonu,
- f) sportu.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi potřebami ve volném čase u dětí dnes a dříve.

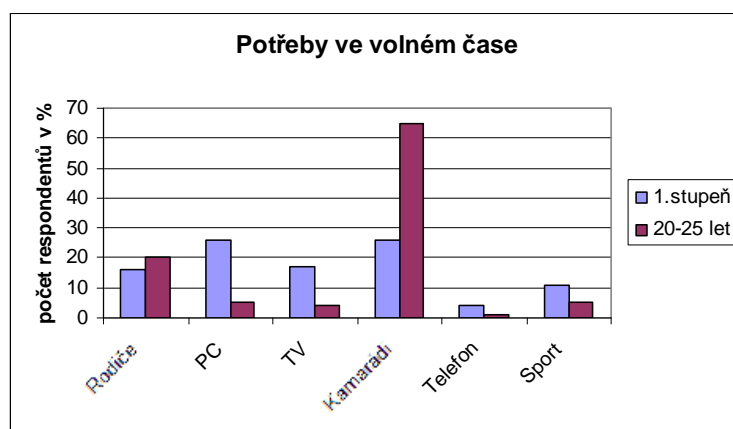
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi potřebami ve volném čase u dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2(0,05)(5)=11,070 < 43,4$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 9: Potřeby ve volném čase (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Rodiče	16	20
Počítač	26	5
Televize	17	4
Kamarádi	26	65
Mobil	4	1
Sport	11	5

Graf č. 9: Potřeby ve volném čase:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi potřebami ve volném čase u dětí dnes a dříve. Z grafu je zřejmé, že většina starších respondentů volila možnost: kamarádi a rodiče. Mladší respondenti volili především možnosti: počítač, televize, kamarádi i rodiče.

7.5 Volný čas – ostatní otázky

7.5.1 Otázka č. 10: S kým trávím víkendy?

Víkendy nejčastěji trávím s:

- a) rodiči,
- b) kamarády,
- c) prarodiči,
- d) sám/sama,
- e) sourozenci.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi tím, s kým tráví víkendy děti dnes a dříve.

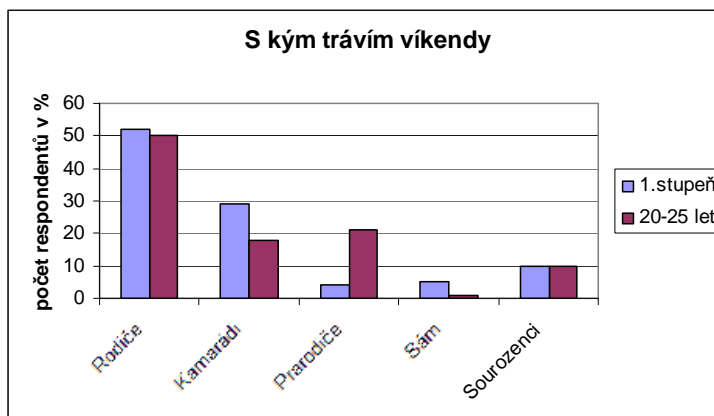
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi tím, s kým tráví víkendy děti dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2(0,05)(4)=9,488 < 16,84$. A proto přijímáme H_1 .

Tabulka č. 10: S kým trávím víkendy (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Rodiče	52	50
Kamarádi	29	18
Prarodiče	4	21
Sám	5	1
Sourozenci	10	10

Graf č. 10: S kým trávím víkendy:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi tím, s kým tráví víkendy děti dnes a dříve.

Odpovědi se lišily především v možnostech: Kamarádi a prarodiče.

7.5.2 Otázka č. 11: Aktivity po škole

Když přijdu ze školy:

- a) *čtu si,*
- b) *jsem u babičky a dědy,*
- c) *učím se,*
- d) *jdu ven,*
- e) *cvičím,*
- f) *dívám se na televizi,*
- g) *jsem u počítače,*
- h) *jsem s rodiči,*
- i) *sportuji,*
- j) *chodím do kroužků,*
- k) *nedělám nic,*
- l) *jiné*

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi aktivitami po návratu ze školy u dětí dnes a dříve.

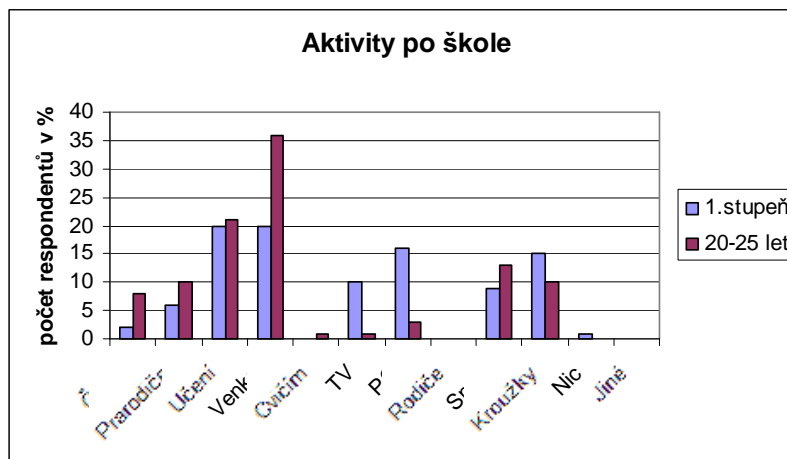
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi aktivitami po návratu ze školy u dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)}(11)=19,675 < 27,82$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 11: Aktivity po škole (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Čtu	2	6
Prarodiče	6	10
Učení	20	21
Venku	20	36
Cvičím	0	1
Televize	10	1
Počítač	16	3
Rodiče	0	0
Sport	9	13
Kroužky	15	10
Nic	1	0
Jiné	0	0

Graf č. 11: Aktivity po škole:

Z výpočtu vyplývá, že existuje vztah mezi aktivitami po návratu ze školy u dětí dnes a dříve. Zatímco většina starších respondentů odpovídala, že po škole trávili čas ve škole, mladší respondenti volili možnosti: učení, venku, a také televize a počítač, což starší respondenti téměř nezmiňovali. Vyrovnané odpovědi byly u možností: sport, kroužky, učení.

7.5.3 Otázka č. 12: Záliby

Baví mě:

- a) *sport,*
- b) *počítač,*
- c) *hudba,*
- d) *příroda,*
- e) *škola,*
- f) *televize,*
- g) *čtení,*
- h) *divadlo,*
- i) *jiné.*

Zde respondenti volili více možností – údaje nejsou uvedeny v %.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi zálibami dětí dnes a dříve.

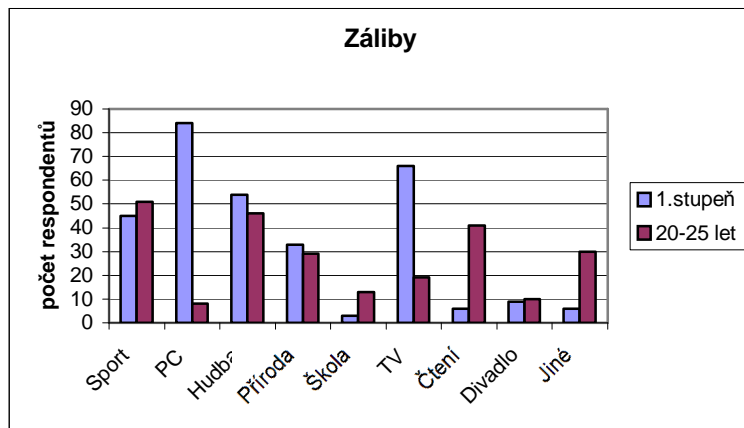
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi zálibami dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)}(8)=15,507 < 141,21$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 12: Záliby

	1.stupeň	20-25
Sport	45	51
Počítač	84	8
Hudba	54	46
Příroda	33	29
Škola	3	13
Televize	66	19
Čtení	6	41
Divadlo	9	10
Jiné	6	30

Graf č. 12: Záliby:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi zálibami dětí dnes a dříve. Starší respondenti volili především z možností: Sport, hudba, čtení a příroda. Mladší respondenti křížkovali spíše možnosti: Sport, počítač, hudba, televize i příroda. Nejvíce „bodů“ však získaly právě možnosti: Počítač a televize.

7.6 Volný čas – kroužky

7.6.1 Otázka č. 13: Kroužky

Chodím do kroužku:

- a) *ano,*
- b) *ne.*

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi návštěvností kroužků u dětí dnes a dříve.

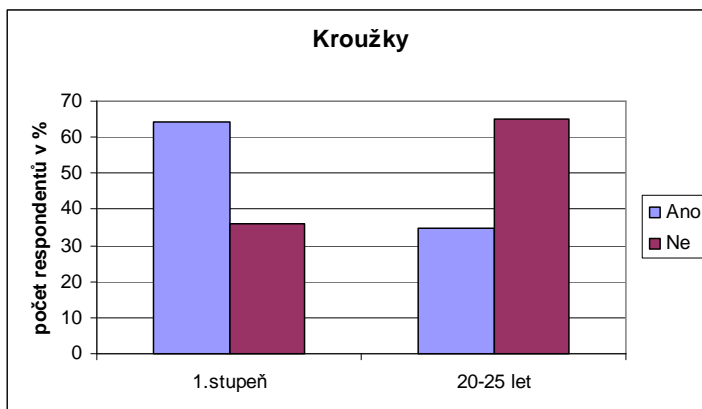
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi návštěvností kroužků u dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)}(1)=3,841 < 16,8$. A proto přijímáme H_1 .

Tabulka č. 13: Kroužky (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Ano	64	35
Ne	36	65

Graf č. 13: Kroužky:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi návštěvností kroužků u dětí dnes a dříve. Z grafu je vidět, že více mladších respondentů navštěvuje zájmové kroužky.

7.6.2 Otázka č. 14: Zaměření kroužků

Pokud ano, do jakého kroužku?:

- a) sportovní,
- b) výtvarný,
- c) hudební,
- d) jiný.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi zaměřením zájmových kroužků u dětí dnes a dříve.

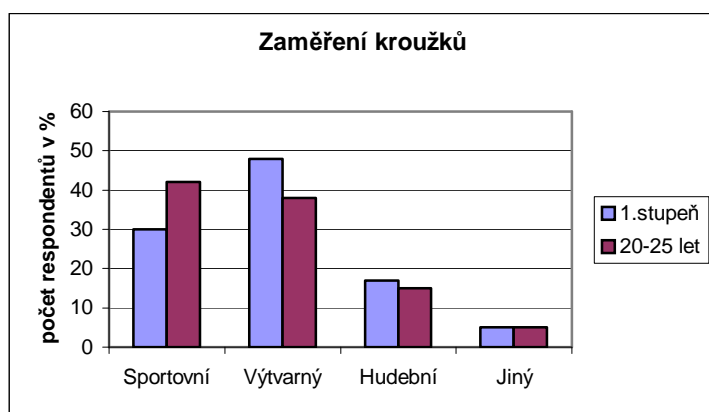
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi zaměřením zájmových kroužků u dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)}(3)=7,815 > 3,4$. A proto přijímáme H_0 .

Tabulka č. 14: Zaměření kroužku (údaje jsou uvedeny v %):

	1.stupeň	20-25 let
Sportovní	30	42
Výtvarný	48	38
Hudební	17	15
Jiný	5	5

Graf č. 14: Zaměření kroužků:

Z výpočtu vyplynulo, že neexistuje vztah mezi zaměřením zájmových kroužků u dětí dnes a dříve. Nejvíce dětí navštěvuje stále zájmové kroužky výtvarné a sportovní, méně už hudební či jiné.

7.6.3 Otázka č. 15: Výběr kroužku

Kroužek mi vybral:

- a) rodiče,
- b) já sám/sama,
- c) někdo jiný,
- d) nechodím.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi tím, kdo rozhoduje o výběru kroužků dětí dnes a dříve.

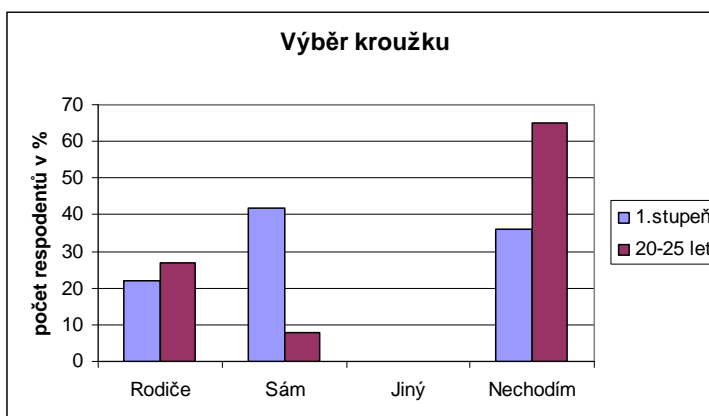
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi tím, kdo rozhoduje o výběru kroužků dětí dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2_{(0,05)(3)}=7,815 < 32,12$. A proto přijímáme H1.

Tabulka č. 15: Výběr kroužku:

	1.stupeň	20-25 let
Rodiče	22	27
Sám	42	8
Jiný	0	0
Nechodím	36	65

Graf č. 15: Výběr kroužku:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi tím, kdo rozhoduje o výběru kroužků dětí dnes a dříve. 42% mladších respondentů uvedlo, že si kroužek vybrali sami, zatímco u starších respondentů to bylo jen 8%.

7.7 Volný čas – další otázky

7.7.1 Otázka č. 16: Co chci dělat ve volném čase?

Namísto teček doplň činnost: Chci ve volném čas....., ale nemůžu.

Nejčastější odpovědi dětí na 1. stupni základních škol:

- Chodit více ven,
- Být u počítače – nejvíce odpovědí,
- Cestovat,
- Být s kamarády,
- Dělat, co chci,
- Sportovat,
- Nic nedělat,
- Sledovat televizi,
- Nakupovat oblečení,
- Vše mohu.

Nejčastější odpovědi respondentů ve věku 20 až 25 let:

- Spát,
- Vše mohu,
- Posilovat,
- Tančit,
- Sledovat více pohádek, hrát divadlo,
- Být více venku - nejvíce,
- Zpívat.

7.7.2 Otázka č. 17: Co mi brání v zálibách?

Brání mi v tom:

- a) rodiče,
- b) peníze,
- c) nemám na to čas,
- d) jiné.

Hypotéza 0: Neexistuje vztah mezi faktory, které zamezují dětem konat záliby dnes a dříve.

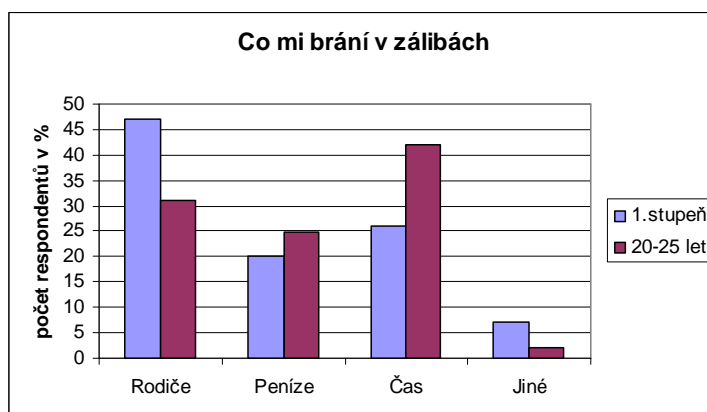
Hypotéza 1: Existuje vztah mezi faktory, které zamezují dětem konat záliby dnes a dříve.

Výpočet chí – kvadrát: $\chi^2(0,05)(3)=7,815 < 10,4$. A proto přijímáme H_1 .

Tabulka č. 16: Co mi brání v zálibách:

	1.stupeň	20-25 let
Rodiče	47	31
Sám	20	25
Nemám čas	26	42
Jiné	7	2

Graf č. 16: Co mi brání v zálibách:

Z výpočtu vyplynulo, že existuje vztah mezi faktory, které zamezují dětem konat záliby dnes a dříve. Rozdíly a jsou patrné zejména u odpovědí: Rodiče a čas. Zatímco mladší respondenti nejčastěji volili možnost: Rodiče, starším respondentům bránil v zálibách především čas.

7.7.3 Otázka č. 18: Činnosti ve volném čase

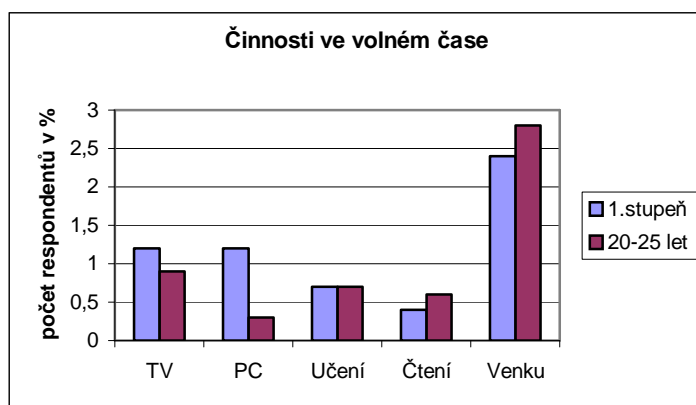
Kolik času denně trávíš u:

- a) Televize
- b) Počítače
- c) Učení
- d) Čtení
- e) Venku

Tabulka č. 17: Činnosti ve volném čase (údaje jsou uvedeny v hodinách):

	1.stupeň	20-25 let
Televize	1,2	0,9
Počítač	1,2	0,3
Učení	0,7	0,7
Čtení	0,4	0,6
Venku	2,4	2,8

Graf č. 17: Činnosti ve volném čase:

Z grafu je patrné, že největší rozdíl je právě u odpovědi: počítač, kde mladší respondenti v průměru uváděli, že u počítače tráví 1,2 hodiny denně, starší respondenti pouze 0,3 hodiny. U odpovědi: sledování televize a čtení už rozdíl není tak výrazný. U odpovědi: učení jsou dokonce průměrné hodnoty zcela stejné. Venku trávili více času starší respondenti. Rozdíl průměrných hodnot u této otázky je 0,4 hodin.

7.7.4 Otázka č. 19: Co mám nejraději?

Doplň oblíbený:

- a) pořad v televizi,
- b) knihu,
- c) spisovatele,
- d) hrdinu,
- e) sport,
- f) hudbu.

Nejčastější odpovědi žáků 1. stupně základních škol:

- a) Ulice, Ordinance v Růžové zahradě, Velmi křehké vztahy, Večerníček, Simpsonovi, další české seriály a kriminální seriály, sport.
- b) Erben, Lada, Žáček, Disney, Čapek, Lindgrenová
- c) Hrdinové, Pekelná třída, Ztracen v čase, Pejsem a kočička, Harry Potter, Medvídek Pú
- d) Různé sporty.
- e) Petr Rychlý, Robin Hood, Clark Kent, Obelix, Fantomas, Spiderman, Harry Potter, postavy ze seriálu Simpsonovi.
- f) Hip-hop, moderní, Kabát, Disco, Ewa Farná, Nohavica, Gipsy.cz.

Nejčastější odpovědi respondentů ve věku 20 až 25 let:

- a) Vega, Magion Studio Kamarád, pohádky, Simpsonovi, Kuřátka, Večerníček.
- b) Heidi děvčátko z hor, Ferda Mravenec, Trosečníci z Vlaštovky, Děti z Bullerbinu, Malá čarodějnice.
- c) Sekora, Ransome, Foglar, Rudolf, Disney.
- d) Brouk Pytlík, Heidi, Ferda Mravenec, Malá čarodějnice.
- e) Různé sporty.
- f) Vondráčková, POP, vše, co bylo moderní, Michal David, Šmoulové, disco, pohádkové písně.

7.8 Závěr výzkumu

Můj výzkum byl zaměřen na téma trávení volného času dětí na 1. stupni základních škol. Hlavním cílem bylo odpovědět na otázku: *Jaké jsou rozdíly v trávení volného času dětí na prvním stupni dnes a u předchozí generace v Prostějově? Z dat získaných na základě dotazníků mohu říci, že určité rozdíly mezi dvěma skupinami respondentů jsou. A to zejména u otázek č. 5: *Kde trávím volný čas?* Mladší respondenti tráví volný čas především doma a venku, zatímco ti starší ve velké většině odpovídali, že volný čas trávili v okolí svého bydliště, domu. Dále u otázky č. 6: *Nudíš se někdy?* Mnohem více mladších respondentů přiznalo, že se ve volném čase alespoň někdy nudí. Starší respondenti odpovídali většinou, že se nenudili nikdy. Překvapili mě výsledky otázky č. 8: *Volný čas pro mě znamená:*, kde se odpovědi obou skupin téměř shodovali. Přestože tedy děti tráví volný čas jinak, stále je pro ně stejnou hodnotou. Významný rozdíl vyplynul i z otázky č. 9: *Ve volném čase se neobejdu bez:*, kde se u mladších respondentů nejvíce objevovaly odpovědi: Neobejdu se bez kamarádů a počítače a o něco méně dětí se neobejde bez rodičů a televize. Většina starších respondentů odpovídala, že se neobešli bez kamarádů.*

Dílejší otázkou výzkumu bylo také to, *jak vlastně dnes děti tráví volný čas.* Z dotazníků vyplynulo, že děti tráví poměrně dost času u počítače, u televize. Stále ale tráví i čas venku, u kamarádů a hodně respondentů navštěvuje kroužky. Význam počítače a televize je ale nepřehlédnutelný, především v porovnání se straší generací.

Další dílejší otázkou bylo, *kdo má na děti při trávení volného času vliv.* Domnívám se, že dříve měli v tomto ohledu rodiče větší vliv. V otázce 6: *Ve volném čase dělám:* mnoho starších respondentů odpovědělo, že to, co chtějí rodiče. V otázce č. 15: *Kroužek mi vybral:* většina mladších respondentů odpověděla, že si vybírali sami. Naproti tomu, ale v otázce č. 17: *Co mi brání konat činnosti, které mě baví?* Děti odpovídaly nejčastěji, že jsou to rodiče, zatímco starším respondentům scházelo dostatek času.

Z provedeného výzkumu vyplynula i spousta dalších zajímavých faktů, například, kolik dětí dnes navštěvuje kroužky. Je to mnohem víc dětí než dříve.

Co mě ale překvapilo nemile je, že děti téměř nesledují žádné pohádky. Udivovaly mě odpovědi na oblíbeného hrdinu či pořad v televizi, kde se objevovaly především nekonečné

české seriály a americké kriminální seriály. Téměř se neobjevily pohádky či klasické dětské pořady.

Přínosem mého výzkumu by tak podle mého názoru mohlo být především to, že dokazuje, jak výrazné rozdíly byly u některých otázek objeveny, přestože věkový rozdíl těchto dvou skupin respondentů nebyl vůbec velký.

ZÁVĚR

Volný čas dětí je často skloňován ve všech pádech. Proběhlo už mnoho výzkumů s touto tematikou. A stále se hovoří o tom, že děti by volný čas mohly trávit mnohem lépe. Ale co v tomto případě znamená lépe?

Já osobně bych rodičům, tedy těm, kteří děti v tomto směru mohou nejvíce ovlivnit, vytkla, že ponechávají své děti v pasivitě a to jak fyzické tak psychické. Počítačové hry nepřiměřené věku dítěte a stejně tak i zcela nevhodné televizní pořady podle mě nepůsobí dobře na vývoj dítěte. Pro rodiče kteří jsou zaneprázdnění je ale zřejmě nejjednodušší dítě posadit před některou z těchto „bedýnek“ a o dítě je na chvíli postaráno. A navíc – dítě se náramně baví.

Velmi mě ale potěšilo, kolik dětí dnes navštěvuje zájmové kroužky. Já sama jsem ani nevěděla, jak široká škála kroužků je dnes nabízena a to jsem hledala jen organizace na prostějovsku. Jsem tedy ráda, že děti těchto nabídek využívají a rozšiřují si tak zájmy. Nezbyvá než doufat, že do kroužků chodí z vlastní vůle a že je tyto činnosti baví.

Domnívám se, že základě prostudování odborné literatury a provedení její rešerše byl splněn cíl teoretické části práce. A zároveň provedením výzkumu a sumarizací výsledků byly naplněny cíle praktické části.

Bude mi potěšením, pokud moje práce zaujme čtenáře a bude pro ně přínosem. Domnívám se, že jak v teoretické tak i v praktické části jsou uvedeny zajímavé údaje jak z literatury tak i z výzkumu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, E. *Umění odpočívát*. Praha : ROH, 1978.
- FÜRST, M. *Psychologie*. Olomouc : Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0.
- GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha : Euromedia Group, 2001. ISBN 80-7202-950-9.
- HAJNÝ, M., KLOUČEK, E, STUHLÍK R. *Akta Y*. Praha : Votobia, 1999. ISBN 80-7220-022-4.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí, člověk, výchova*. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-494-X.
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha : Avicenum, 1989.
- MIŠURCOVÁ, V. *Hra a hračka*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
- ROGGE, J. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha : Portál, 2007. ISBN 80-7367-249-2
- RYANOVÁ, E. *O rodičích*. Praha : NLN, 1996. ISBN 80-7106-171-9
- SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha : Nakladatelství Práh, 1994. ISBN 80-901325-0-2
- SCHAEFFEROVÁ, E. *Co je rodina*. Praha : Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-41-4
- SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8
- SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno : MU, 1996. ISBN 80-210-1274-9.
- SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno : MU, 1994. ISBN 80-210-1007-X.
- WARNER, P. *Jak lépe využít čas strávený s lidmi*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-878-3.
- ZATLOUKAL, J. *Sportcentrum* [online]. cit. 2005-03-18. Dostupný z WWW: <<http://www.sportcentrumddm.cz/>>

MARKOVIČ, P. *Oáza – školní klub* [online]. cit. 2008-04-07. Dostupný z WWW: <
<http://www.cmg.prostejov.cz/oaza/index.php>>

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Pohlaví respondentů

Tab. 2 Místo bydliště

Tab. 3 Bydlení

Tab. 4 S kým trávíš volný čas?

Tab. 5 Kde trávím volný čas

Tab. 6 Co dělám ve volném čase

Tab. 7 Nuda ve volném čase

Tab. 8 Význam volného času

Tab. 9 Potřeby ve volném čase

Tab. 10 S kým trávím víkendy

Tab. 11 Aktivity po škole

Tab. 12 Záliby

Tab. 13 Kroužky

Tab. 14 Zaměření kroužku

Tab. 15 Výběr kroužku

Tab. 16 Co mi brání v zálibách

Tab. 17 Činnosti ve volném čase

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník pro 1. stupeň základních škol

Příloha PII.: Dotazník pro respondenty ve věku 20 až 25 let

DOTAZNÍK (1. stupeň ZŠ)

Prosím o vyplnění dotazníku, který se týká Tvého volného času. Obsahuje 19 otázek o Tvých zájmech, kroužcích, kamarádech. Zakřížkuj prosím vždy správnou možnost.

1. Jsem:
- Chlapec
 - Dívka
2. Jsem z:
- Města
 - Vesnice
3. Bydlím:
- Na sídlišti
 - V domě
 - Jinde
4. Volný čas nejčastěji trávím s:
- Rodiči
 - Sám/sama
 - S kamarády
 - S prarodiči
 - Se sourozenci
5. Kde trávím volný čas?
- Doma
 - Před domem, v okolí bydliště
 - Chodím do kroužků
 - U kamarádů
 - Venku
 - Jinde
6. Ve volném čase dělám:
- To, co chci já
 - To, co mi říkáou rodiče
 - To je různé
7. Nudíš se někdy?
- Nikdy
 - Někdy
 - Stále
8. Volný čas pro mě znamená:
- Zábava
 - Odpočinek
 - Nic moc
 - Učení
 - Zálby
9. Ve volném čase se neobejdu bez:
- Rodičů
 - Počítače
 - Televize
 - Kamarádů
 - Mobilu
 - Sportu
10. Víkendy nejčastěji trávím s:
- Rodiči
 - Kamarády
 - Prarodiči
 - Sám/sama
 - Se sourozenci
11. Když přijdu ze školy:
- Čtu si
 - Jsem u babičky a dědy
 - Učím se
 - Jdu ven
12. Bavi mě (vyber 3):
- Sport
 - Počítač
 - Hudba
 - Příroda
 - Škola
 - Televize
 - Čtení
 - Divadlo
 - Jiné
13. Chodím do kroužku:
- Ano
 - Ne
14. Pokud ano, do jakého kroužku?
- Sportovní
 - Výtvarný
 - Hudební
 - Jiný
15. Kroužek mi vybral:
- Rodiče
 - Já sám/sama
16. Namísto teček doplň činnosti:
- Chci ve volném čase.....
- ale nemůžu.....
17. Brání mi v tom:
- Rodiče
 - Peníze
 - Nemám na to čas
 - Jiné
18. Kolik času denně trávíš u:
- Televize
 - Počítače
 - Učení
 - Čtení
 - Venku
19. Doplň oblíbený:
- Pořad v televizi.....
 - Knihu.....
 - Spisovatele.....
 - Hrdinu.....
 - Sport.....
 - Hudbu.....
20. Někdo jiný
- Nechodím

Děkuji za spolupráci.
Aneta Greplová

DOTAZNÍK (20-25 let)

Předkládám Vám dotazník, který bude použit v moji bakalářské práci. Pro jeho vyplnění je třeba vrátit se do dětských let na 1. stupni ZŠ a odpovídat na otázky, jak byste odpovídali tenkrát. Zakrývájte prosím správné možnosti, pokud není zadáno jinak.

1. Jsem:
 - Chlapec
 - Dívka
2. Jsem z:
 - Města
 - Vesnice
3. Bydlím:
 - Na sídlišti
 - V domě
 - Jinde
4. Volný čas nejčastěji trávím s:
 - Rodiči
 - Sám/sama
 - S kamarády
 - S prarodiči
 - Se sourozenci
5. Kde trávím volný čas?
 - Doma
 - Před domem, v okolí bydliště
 - Chodím do kroužků
 - U kamarádů
 - Venku
 - Jinde
6. Ve volném čase dělám:
 - To, co chci já
 - To, co mi řeknou rodiče
7. Nudíš se někdy?
 - Nikdy
 - Někdy
 - Stále
8. Volný čas pro mě znamená:
 - Zábava
 - Odpočiněk
 - Nic moc
 - Učení
 - Zálby
9. Ve volném čase se neobejdu bez:
 - Rodičů
 - Počítače
 - Televize
 - Kamarádů
 - Mobilu
 - Sportu
10. Víkendy nejčastěji trávím s:
 - Rodiči
 - Kamarády
 - Prarodiči
 - Sám/sama
 - Se sourozenci
11. Když přijdu ze školy:
 - Čtu si
 - Jsem u babičky a dědy
12. Bavi mě (vyber 3):
 - Sport
 - Počítač
 - Hudba
 - Příroda
 - Škola
 - Televize
 - Čtení
 - Divadlo
 - Jiné
13. Chodím do kroužku:
 - Ano
 - Ne
14. Pokud ano, do jakého kroužku?
 - Sportovní
 - Výtvarný
 - Hudební
 - Jiný
15. Kroužek mi vybral:
 - Rodiče
 - Já sám/sama
 - Někdo jiný
 - Nechodím
16. Namísto teček doplň činnost:
 - Chci ve volném čase.....ale nemůžu.
17. Brání mi v tom:
 - Rodiče
 - Peníze
 - Nemám na to čas
 - Jiné
18. Kolik času denně trávíš u:
 - Televize
 - Počítače
 - Učení
 - Čtení
 - Venku
19. Doplň oblibený:
 - Pořad v televizi
 - Knihu
 - Spisovatele
 - Hrdinu
 - Sport
 - Hudbu

Děkuji za spolupráci.
Aneta Greplová